

ПЕРЛИНИ СВІТОВОЇ ЛІРИКИ

F. SCHILLER

ФРІДРІХ ШІЛЛЕР

ЛІРИКА

ВИДАВНИЦТВО ХУДОЖНЬОЇ ЛІТЕРАТУРИ
«ДНІПРО» КИЇВ — 1967

І(Нім.)
Ш58

Переклав з німецької

Микола Лукаш

КІЇВСЬКА КНИЖКОВА ФАБРИКА «ЖОВТЕНЬ»

7—4—4
503—67

ЛІРИКА ФРІДРІХА ШІЛЛЕРА

Коли йдеться про Фрідріха Шіллера як про художника слова, на перший план звичайно висувають його драматичну творчість. Драматургія принесла йому перші тріумфи, їй віддавав він найбільше часу й енергії, кількісно найбагатша в його спадщині саме драматургічна її частина. Авторитет його як знавця законів сцени стояв так високо серед сучасників, що навіть «Егмонт» Гете виставляли в його переробці.

У зіставленні з драматургічною спадщиною Шіллерова лірична творчість виглядає дещо скромніше, але деякі його поезії мають не меншу популярність, ніж драми.

Шіллер належав до тих поетів, яким невідома олімпійська ясність, певність у своїх силах і своїй владі над словом. Творчість була для нього не тільки складним, але й болісним процесом. «На одну годину мужності й довір'я до себе я завжди маю десять годин таких, коли я малодушний і не знаю, що думати про себе»,— писав він до Гете. В новелі Т. Манна «Тяжка година» дуже яскраво показано і муки творчості, і глибокі сумніви та зневіру, що не зрідка опановували поета.

Шіллер був схильний суворо оцінювати її свої ліричні здатності та здобутки,— про це немало свідчень знаходимо в його листуванні. Ви-словлюючи своє захоплення лірикою Гете, він додавав: «У порівнянні з Гете я був і залишаюсь поетичним жебраком». А в листі до Гете від 31 серпня 1794 р., на самому початку їх приязні, пробуючи дати порівняльну характеристику творчості своєї його друга, він так розмірковує про власну поезію: «Мій розум іде частіше шляхом символізації, і я, немов якийсь покруч, витаю між поняттям і спогляданням, між законом і відчуттям, між технічними засобами й генієм. Усе це надавало мені, особливо за минулих років, як у сфері умоглядній, так і в поезії, досить-таки безпорадного вигляду, бо поет, як звичайно, квапив мене там, де мені слід було вдаватися до філософського роздуму, а філософська думка — там, де я повинен бути поетом. І тепер інше досить часто буває зо мною таке, що уява стає на перешкоді моїм абстракціям, а холодний розум — моїй поезії». У цій проникливій і нещадній самохарактеристиці визначена одна з найістотніших рис Шіллерової лірики: це насамперед поезія мислі, філософська поезія. Щоправда, знає Шіллер і неусвідомлений ліричний порив, владу ритму, і не тільки знає, а й ладен вважати за основний принцип творчості. В листі до приятеля він пише: «Музика вірша ширяє

перед душою частіше, ніж виразне уявлення про зміст, що інколи неясний мені самому». І в іншому листі — до Гете: «Поет починає з несвідомого». Але, мабуть, не завжди в Шіллера так починалося, частіше, може, бувало й навпаки. Характеристичний зразок його праці — ескіз однієї незакінченої поезії з останніх років. Твір не має назви (пізніший редактор запропонував назву «Німецька велич») і складається з п'ятьох чималих сторінок писаного прозою докладного конспекту, де в окремих місцях занотовані поодинокі віршовані рядки, строфі, те, що вилилось одразу без довшого опрацювання. Тут уже ніяк не можна говорити про опанованість ритмом, про музику, що бринить у душі раніше, ніж виникнуть виразні контури змісту. І так, мабуть, у Шіллера бувало не раз. Досить найпо-біжнішого зіставлення поезії Шіллера з лірикою того, за ким також усталась репутація поета думки, поета-філософа,— Ф. Тютчева,— і вже на-віть зовні помітно: як правило, Шіллерові поезії довші, розволікліші. Одразу впадає в око більша прямолінійність, раціоналістичність вислову,— Шіллерові майже не знаний сміливий образ, що раптом, несподівано охоплює суть явища. З цим нахилом до детального висвітлення теми, до узагальнення, медитативності ми зустрічаємося навіть там, де найменше могли б на це сподіватися. Є, наприклад, у нього в ранній ліриці цикл

поезій, об'єднаний одним жіночим іменням,— звернений до Лаури. Звичайно, стимул до написання цих віршів — особисте почуття. Але наскільки не подібні до того, що ми звикли називати особистою чи любовною лірикою, ці медитації про владу музики («Лаура за клавесином»), про неминучість смерті («Меланхолія»), ціла ця «космічна» концепція кохання як рушійної сили всесвіту («Фантазія до Лаури»). Ця «розумовість» Шіллерової поезії знаходить відбиток і в численних його епіграмах — жанрі, що, власне, й заснований на поєднанні думки з дотепном. Загалом кажучи, Шіллерова поезія різноманітніша, аніж це могло видатись на перший погляд. Тим, хто звик традиційно уявляти собі Шіллера як поета високих, ідеальних поривань, певною несподіванкою в його творчості будуть такі вірші, як «Сільська серенада», такі віршовані жарти, як «Помста муз». Але основне спрямування Шіллерової поетичної творчості все-таки філософська лірика.

На підставі цього можна було б уявити собі Шіллера як медитативного поета з нахилом до розважності, до описовості, до певного холодка. Насправді це зовсім не так, і в цьому одна з найцікавіших суперечностей Шіллерової поезії. Шіллер — поет пристрасний, патетичний. Його сфера — думка, ідея, але, як образно висловився Г. Гейне, «у Шіллера думки шаліють в оргії,

твєрезі поняття в виноградних вінках, махаючи тирсами, танцюють, немов вакханки». Характерно, що він, поет глибоко серйозний, не тільки часто оспіував у своїй поезії радість, але й створив гімн «До радості» в рвучких тріумфальних хореях. Показово, що цей твір його, поета загалом не музичного, не пісенного, Бетховен узяв як хоровий фінал до своєї Дев'ятої симфонії. У найкращих зразках філософської лірики Шіллера бурхлива енергія мови перетворює в справжню поезію павіль неліричні за своїм характером розумові побудування, навіть дидактику. Тому-то й з цілком законною гордістю поет писав у листі до Гете: «Тепер я насправді радий, що не побоявся віддати перевагу тому важкому шляхові, який часто вважав згубним для поетичної уяви. Але така робота, звичайно, не може не бути дуже напруженна, бо в той час, коли філософ може залишити в бездіяльності свою уяву, а поет — своє абстрактне мислення, мені в творах подібного гатунку доводиться завжди тримати обидві ці сили в однаковому напруженні, і тільки за допомогою одвічного внутрішнього руху ці два різновідні елементи в мене нібито розчиняються». Так Шіллер створив найвидатніші зразки філософської лірики шляхом величезної напруженої праці, доляючи надзвичайний «опір матеріалу». Недаремно Гете вважав однією з найістотніших рис Шіллера «страшне просування

вперед» і згадував: «Щодня він був інакший, усе досконаліший, і з кожною новою зустріччю здавалося, що він зробив іще крок уперед в очистаності, в науковій обізнаності, в своїх твердженнях».

* * *

З умоглядним характером Шіллерової поезії тісно пов'язана ще одна особливість її — те, що пізніше Енгельс визначив як перевагу «ідейного моменту над моментом реалістичним». Шіллер, з його нахилом до аналізу, сам знав цю свою особливість, інколи розцінював її як хибу, а інколи просто зауважував, що в нього досить обмежене коло безпосередніх життєвих спостережень, що його поезія більше завдячує заглибленню в поетові власні думки, ніж уважному пригляданню до оточення.

Гете розповідає надзвичайно яскравий епізод з початку їх приязні: повертаючися (в Ієні) з засідання тамошнього природознавчого товариства, вони розмовляли про те, що дуже цікавило тоді Гете,— на тему морфології рослин. Гете сказав, що йому пощастило відкрити єдиний морфологічний принцип, за яким розвивається весь рослинний світ. Для більшої доказовості він зробив пером малюнок того, що називав «символічною рослиною».

— Але ж це не рослина, це її ідея! — вигукнув Шіллер.

— Звичайно, ідея,— відповів Гете, щиро не розуміючи, що саме бентежить Шіллера.

«Стихійний матеріаліст» Гете вважав, ніби ідея — це втілення того, що властиве якоюсь мірою кожній рослині. А Шіллерові здавалося, що коли це ідея, то насправді такої рослини ніде нема.

Ця розбіжність між двома поетами спаде на думку не раз, коли ми заглиблюватимемось у поезію Шіллера. Дослідники зауважили, яке незначне місце посідає в ній природа, в яких узагальнених рисах вона представлена — рівно стільки, скільки потрібно для втілення постового ідейного задуму. Та й то найчастіше Шіллер добуває собі відомості з книжних джерел. Діставши від Гете похвалу своєму описові виру в баладі «Нурець», Шіллер скромно відповідає, що він, правда, спостерігав колись водяного млина, проте, мабуть, точністю свого опису завдячує уважному вивченню того, як Гомер описує Сціллу і Харібду в своїй «Одіссеї». Приступивши до роботи над «Вільгельмом Теллем», він і на думці не мав одвідати недалеку, зрештою, Швейцарію, зате оточив себе географічними картами, заглибився в книжки, на підставі цих досліджень навіть написав вірша «Гірська пісня», якого надіслав до Гете як загадку. Гете її розгадав — це

був дуже точний опис Сен-Готардського перевалу в Альпах.

Але чи не найцікавіший епізод відбувся кілько-ма роками раніше, в зв'язку з баладою «Івікові журавлі». Переказ, що ліг в основу балади, належить до поширених фольклорних мотивів і зустрічається в різних варіантах у різних народів (у нас — хоч би «Перекотиполе» Квітки-Основ'яненка). Античний варіант переказу спершу хотів використати Гете, але потім передав сюжет Шіллерові, вважаючи, що драматичний характер Шіллерового обдарування більше пасує до теми. Він не помилився, «Івікові журавлі» — може, найвище досягнення серед балад Шіллера. Але не відразу балада набула остаточного вигляду, в якому ми захоплюємося нею тепер. У первісному варіанті журавлі (причому тільки два) вперше з'являються тієї хвилини, коли на Івіка нападають убивці. Ті самі два журавлі пролітають пізніше й над театром, де убивці сидять серед глядачів. Гете не був задоволений з такого опрацювання. Він зауважив Шіллерові, що журавлі літають не по два, а ключами і що не обов'язково над театром повинні пролітати ті самі журавлі, які летіли раніше, що наближення до природних умов підсилило б враження від балади. Шіллер прийняв усі зауваження свого друга. Ось що він пише у відповідь на листа Гете: «В цьому випадкові я знову дуже відчув,

як багато важить у поетичному відображені безпосереднє знання й досвід. Досі про журавлів я знат лише з небагатьох порівнянь, для яких приводом вони були, а, не маючи живих спостережень, я й не помітив, як чудово можна використати це явище природи».

Епізод цікавий не тільки для поетичного розвитку Фрідріха Шіллера, його наближення до реалістичної манери, а й для історії ліричної поезії взагалі.

* * *

Згадавши про балади, я вже, якщо бути педантично послідовним, до певної міри вийшов за межі лірики: адже балада — це якийсь мішаний, ліро-епічний жанр. Від епосу там — сюжет, від лірики — емоційність та напруженість розповіді. Шіллер — один із творців балади в новій європейській літературі. Він поширив сюжетні межі цього жанру, включивши в коло баладних сюжетів перекази з античного світу. Надзвичайно велику роль, як і взагалі в поезії Шіллера, відіграє в його баладах етичний момент.

Упертою працею завойовуючи для лірики нові, не знані ще сфери, Шіллер створив шедеври, без яких не можна уявити собі світової поезії. Найвищі його досягнення — ті монументальні композиції, що ніби прагнуть вийти за межі ліричної

форми, що вражають насамперед широчінною величністю задуму.

Такі поезії, як «Митці», «Прогулянка», «Боги Еллади», «Дума про дзвони», — це ніби грандіозні культурно-історичні картини, поетичне втілення цілих епох у розвиткові людства.

Річ загальновідома, що Шіллер ідеалізував античний світ. Надто ідилічний образ античності знаходимо ми і в «Богах Еллади». Але все-таки цей образ переконує, підкоряє читача. І причина цьому — не тільки загальновизнана мовна майстерність, особлива пластичність і сила виразу. Ми знаємо, що тільки в уяві поета стародавня Еллада осяяна таким ореолом спокою та безтурботності. Але чи справді таки безтурботності? Звичайно, ні. Звичайно, цю мирну картину викликала до життя якраз саме турбота, ненастяна й невгасима поетова турбота за людину, за людство, за його майбутнє. Говорячи про великих представників світової літератури, ми в творчості кожного з них вбачаємо гуманістичну основу. Але мало в кого цей гуманізм знаходить такий явний, безпосередній вираз, має такий вуйовничо підкреслений характер, як у Шіллера. Коли йдеться про Шіллерову поезію, зовсім недоречними видаються розмови про поділ лірики на особисту і громадсько-політичну. Шіллер — поет, який не вмів і не хотів оспінювати ні особистих радощів, ні особистих болів, не заглиблю-

зався в тонкоті особистих переживань. І водночас усе, що найчастіше знаходимо в творчості Шіллера,— ідеї народної свободи, ідеї суспільства, заснованого на принципі соціальної справедливості, все це — глибоко особисте. І це не поза, не данина модній тематиці, а найглибша суть його істоти. І коли в «Листах про естетичне виховання» Шіллер теоретично шукає шляхів до «найдосконалішого з творів мистецтва, а саме: створення справжньої політичної свободи», то «Боги Еллади» — поетичне втілення шукань поета. Не стільки до минулого звертається він думкою, скільки до майбутнього. Це не тільки відтворення образу втраченого гармонійного суспільства, а ще більше — пристрасний заклик до гармонії. Заклик з усіма рисами пристрасної послідовності, аж до захоплення античною поганською релігією, протиставленою християнству.

Надзвичайно своєрідний задум Шіллерової «Думи про дзвонона»: тут з великим піднесенням зображені процес відливання дзвона, це — натхнений гімн людській праці та умінню, а одночасно це картина людського життя, що його дзвін супроводить в усі моменти — від колиски до труни. Одночасно з захопленням величчю поетового задуму ми помічаємо і межі, покладені поетові спохвою та середовищем. Це певні риси міщанської обмеженості, що виявилися, скажімо,

в знаменитих рядках про «крайнощі» Французької революції, про біду, коли «люд, жахливий у сваволі, сам виривається із пут». Навіть Томас Манн, великий почитувач Шіллера і зокрема «Думи про дзвони», не втримується в своєму «Слові про Шіллера» від іронічного питання: а хто ж повинен виривати народ із пут, якщо він сам цього не зробить? Але варте уваги, що остання закінчена Шіллерова драма «Вільгельм Телль», написана після «Думи про дзвони», має знов-таки ту саму тему, там знов-таки йдеться про народ, що «виривається із пут» тирапії.

Шіллерова поезія не тільки історико-літературний факт, не тільки явище (нехай і великого масштабу, але старомодне та старосвітське), яке належить минулому.

Великий гуманіст наших днів Томас Манн у згаданому вже «Слові про Шіллера» стверджував актуальність його творчості в умовах глибокого занепаду гуманізму в нинішньому буржуазному суспільстві: «Як будь-який організм робиться кволій і може зовсім охляти без якоїсь необхідної речовини, вітаміну, так, можливо, і організм нашого суспільства, його життєва діяльність жорстоко страждає від нестачі елемента «Шіллер». Це — одне з свідчень того, що в великому гуманістичному русі нашого часу Шіллер — наш сучасник.

* * *

На українську мову Шіллера перекладали віддавна й досить часто, особливо в Галичині, де оригінал був приступний багатьом. Це стосується не тільки драм, а й лірики. У Галичині ще 1842 р. О. Левицький видав кілька Шіллерових поезій у незграбному перекладі на «язичіс». Пізніше до Шіллера зверталися й видатні українські поети, й середньої руки літератори. Серед перекладачів Шіллера зустрічаємо імена П. Куліша, Б. Грінченка, О. Кониського, О. Пчілки. 1914 р. у Львові з'явилися «Поезії» Ф. Шіллера. У двох випусках цієї книжечки вміщено 37 віршів. Серед перекладачів (Ц. Білиловський, О. Грицай, В. Масляк, О. Черняхівський, С. Яричевський та інші) знаходимо й І. Франка, що переклав дві речі спеціально для цього видання. Один переклад залишився від В. Кобилянського. Найактивнішим перекладачем Шіллера в по-жовтневі роки був Д. Загул, що 1927 р. видав збірку «Балади», де, крім дев'ятьох Шіллерових балад, вміщена також «Пісня про дзвін» (цьому твору пощастило в нас чи пе найбільше: Лукашева «Дума про дзвонона» — це вже шостий український переклад). Заходжувався Загул і коло шеститомного зібрання творів Шіллера, 1933 р. з'явився навіть проспект шеститомника, де лірика мала ввійти до першого тома. Але пе видання не було здійснене.

Деякі з давніших українських перекладів Шіллерових поезій мають хоч і чимале, а проте тільки історико-літературне значення, деякі втратили вже і його. Сучасний стан розвитку перекладацького мистецтва вимагає нових перекладів. Ця збірочка перекладів Миколи Лукаша є першою поважною спробою задоволити давно назрілу потребу. Дальший стап — повна збірка ліричних творів одного з найбільших геніїв світової літератури.

Григорій КОЧУР

HOME 311

ПРОЩАННЯ ГЕКТОРА

А н д р о м а х а

Чом ти рвешся, Гекторе, до бою,
Де Ахілл, роз'ятрений журбою,
За Патрокла мститься ворогам?
Як тебе огорне мла Ереба,
Хто навчить синка твого, як треба
Спис метать і спів складать богам?

Г е к т о р

Жінко-любко, не вдавайся в тугу!
Щоб зломити недруга потугу,
За вітчизну стану я грудьми.
За святині, за кохану Трою
Я впаду, як подоба герою,
І зійду без жалю в царство тьми.

А н д р о м а х а

Заржавіють в домі твої лати,
Заніміють ковані булати,
Пропаде Пріама славна кров.
Підеш ти в оселі невеселі,
Де над Стіксом плачуть асфоделі,
В хвилях Лети вмре твоя любов.

Г е к т о р

Всі мої чуття і поривання
Хай поглине Лети вирування,
А любові не oddам...
Чуєш ти під мурами погрози?
Дай меча, втамуй горючі слози,
Я любові Леті не oddам!

АМАЛІЯ

Гарний був, мов ангел із Валгалли,
Більш такого в світі не зустріть...
В нього очі лагідно сіяли,
Наче сонцем збризнута блакить.

Л цілунки — світле раювання!
Наче стрічний спалах двох огнів,
Наче струнних видзвонів єднання
У надземно-гармонійний спів —

Линули, палали, дух виймали з тіла,
Аж бриніли від жаги уста,
І в серцях бентежних повінню леліла
Вся земна й небесна красота!

Він погас — даремно, ах! даремно
У слізах шукати забуття!
Він погас, і в світі стало темно,
І від туги в'яне цвіт життя...

ПОХОРОННА ФАНТАЗІЯ

Світлом омертвілим
Місяць став над гаєм занімілим,
Духи ночі жалібно ячатъ,
Хмари йдуть суворі,
Зорі в горі,
Мов лампадки в склепові, блищасть.
Люди сунуть, хмурі, мов примари,
Спереду, гойдаючись, пливуть
З мертвяком в жалобі чорній марі
В моторошну ночі каламутъ.

Зв'ялений журбою,
Долею пригнічений лихою,
З тужним зором, схиленим чолом
За труною ідучи німою,
Хто там спотикається з ціпком?
Чи не батьком звав його померлий?
Лихоманка хирним тілом б'є,
Муки серде на шматки роздерли,
Сивий волос дуба устає.

Розтроядились пекучі рані,
І в душі — пекельний чорторий!
Батьком звав його юнак коханий,
Сином хлопця називав старий.

Ось лежить він, льодом холодіє —
Сто прокльонів зрадниці судьбі!
Він, твій син, твій рай, твоя надія...
Ось лежить він, льодом холодіє,
Той, що був одradoю тобі!

Любо голублений світлом Аврори,
Лагідно ласканий леготом хвиль,
Бавивсь безжурно улюбленець Флори
Серед духмяних розцвічених піль.
Ніжно всміхалась ясна його врода
Із ручайв кришталевих свічад,
Його цілунків п'янка насолода
Палом жаги чарувала дівчат.

Мужнім він був між юрбою людською,
Кроком бадьорим ішов напролом,
В мріях не знав він ніколи спокою,
В небо шугав він крилатим орлом.
Як проти пут і вудил гордовито
Ставма стає норовистий гривань,—
Він не схилявсь перед сильними світу,
Знав тільки владу своїх поривань.

Весело й світло в весняному чарі
Линули дні його в далеч дзвінку;
Смуток топив він у пінявій чарі,
Жаль забував він у вихрі-танку.

Світ цілий крився у хлонці чудовім...
Леле! Якби ж він дотягнув, дозрів!
Радуйся, батьку! У хлопці чудовім
Силу і славу ти б серцем дозрів!

Та уже цвінтарні гримнули ворота,
Бігунів чавунний скрегіт чуть.
Тут панують стума і скорбота...
Батьку, батьку! Сльози хай течуть!
Ти ж, коханий, линь до сонця далі,
До буття блаженного прямуй,
У Валгаллі, де нема печалі,
Ти жагу прекрасного вгамуй!

Прощавай! Побачимось у раї!
Думка ця — небесна благодать!
Та труна вже глухо в ями дно вдаряє,
І вірьовки вгору шурхотять...
Ми ж із ним так приязно любились,
Іс забути втіхи тих хвилин...
Стійте! Стійте!.. Часом і сварились...
Знову рине сліз гарячий плин...

Світлом омертвілим
Місяць став над гаєм занімілим,
Духи ночі жалібно ячати,
Хмарні йдуть суворі,
Зорі в горі,
Мов лампадки в склепові, блищасть.

Вже над ним насыпана могила...
За єдиний погляд — всесвіту скарби!..
Вже навік земля його закрила,
Вже над ним насыпана могила,—
Не вертають здобичі гроби.
І якою силою, Лауро,
Пломінь в серце ллє цілунок твій,
Пурпуром затоплює обличчя,
Дух стенає в мlostі вогневій?

Всі бажання повінню шумують,
Кров у жилах — розшалілий шквал,
Тіло прагне в тіло перелитись,
Дві душі один бентежить пал.

Як і там, у мертвім механізмі
Вічних світових будов,—
В ніжних тканках чулої природи
Повновладно царствує любов.

Глянь, Лауро,— радість обіймає
Сум, що ллеться через край,
А надія ніжно зогріває
Ціпеніючий відчай.

Втіха, як сестриця, тузі
Принесе, бува, сумир —
І уже крізь золотій сліози
Сонцеблизно грає зір.

Та існує свій закон тяжіння
І в страшному царстві зла:
З небесами не в ладах пороки,
Пекло ж люблять злі діла.

ФАНТАЗІЯ ДО ЛАУРИ

О Ляуро! Як назвати той вихор,
Що до тіла тіло порива,
Як назвати, Лауро, тую силу,
Що в єдино дві душі злива?

Глянь — летять розгойдані планети,—
Хто їх вчить круг сонця вічно мчать,
Як дітей круг матері звиватись,
Райдугами просторінь квітчать?

Припадають спрагнені сузір'я
До промінного пиття,
З чаші вогневої п'ють наснагу,—
З мозку тіло так бере життя.

Атоми єднаються в ефірі —
То ж любов скеровує їх літ,
То ж любов гармонізує сфери,—
На любові держиться весь світ..

Вийми ти любов з счастей природи —
Всесвіт миттю розпадеться в прах,
Все поглине первовічний хаос,—
Плач, Ньютоне, це системи крах!

Як нема богині в сонмі духів,
Тлін і їх безжально обійма...
Без любові й весни не весніють,
Без любові й віра в нас німа...

За гріхом гадючаться-плазують
Скруха й сором — пара евменід,
Підла зрада потайки чатує
Величі орлиний зліт.

З гордістю жартує часто згуба,
Йде за щастям заздрість по п'ятах,
А розпуста у обіймах смерті
Завершає свій неповний шлях.

На любові крилах мчить майбутнє
До минулого похмурих урн,
Довго-довго наречену Вічність,
Летючи, шука Сатурн.

Та колись, так провістив оракул,
Він її наздожене,
Стане Час із Вічністю до шлюбу,
Факелом весь світ їм спалахне.

І тоді любові нашій зійдутъ
Кращі дні — кінця не буде їй,
Як і їхній вічній шлюбній ночі...
Знай, Лауро, і радій!

ЛАУРЛ ЗА КЛАВЕСИНОМ

Ледве струни збудиши ти перстами
То стою, як статуя, без тями,
 То безплотним духом чуюсь я.
Ти життям і смертю володієш,
З душами всесильно чари дієш,
 Наче маг той Філадельфія.

Звуки ллються тихоструйно,
Вся природа слуха чуйно;
 Захопивши співом, світ
 Припиня свій вічний хід,
Нишкнуть лагідні зефіри,
Заворожені без міри,—
 Як мене твій владний зір,
 Все скоряє звуків вир.

Голубливі виплески гармоній
 З дзвоних струн шумують, б'ють,
Так в небес надзоряному лоні
 Серафими повстають;
Як з хаосу темрявої хмури
У потужній космотворчій бурі
 Сяйно збліскують сонця,
 Ллються тони без кінця.

ЗАХОПЛЕННЯ ЛАУРОЮ

О Лауро! Я немов ширяю
В сонячнім розмаю, в оболонях раю,
 Як твій зір у мій віллеться зір,
Як мій вид колишеться безжурно
В дзеркалі очей твоїх — лазурно
 Розпрозорених озір.

Лір небесних срібно-злотні тони,
Арф чудесних зорні передзвони
Слух п'янить мій, мов солодкий
муст,
Чую муз наближення уроче,
Як злітають звуки неохоче
Із твоїх розкішних уст.

Зір твій випромінює кохання,
В мармурі пробуджує дихання
Ласки життєдайна течія;
Явою стають вабливі мрії,
Як в очах Лауриних яскріє:
«Любий, я твоя!»

ТАЄМНИЦЯ СПОМИНУ

До Лаури

Чом до губ твоїх, немов до згуби,
Тягнуться мої жаждиві губи?
Чом тремчу, твое дихання п'ючи,
Чом до тебе прагну я жагуче,
Вірю в неминуче?

Чом, як тільки я тебе побачу,
Над собою панування трачу,—
Сили духу ловляться, мов сіттю,
В твій полон здаються доброхіттю,
Мчать до тебе миттю?

Ти скажи, яка тому причина,—
Може, там їх райська батьківщина,
Може, там, розлучені віками,
Рідними обіймуться руками
Знов брати з братами?

Чи єднались наші вже істоти,
Що стремління серця не збороти?
Чи в давно иогаслих сонць промінні,
У давно минулих днів горінні
Ми були єдині?

Так, були! Істотою одною
Ти була у безвіку зі мною!
На скрижалях часу віці музи
Недарма відчитують союзи,—
 Вічні наші узи!

Так, еством були ми двоєдиним,
Божеством родилися первинним;
В нас буяли несказанні сили,
Ми життя захоплено творили,
 Світлом володіли.

Нам джерела чистого нектару
Виповняли насолоди чару,
Ми зривали з таємниць печаті,
Відкривали правди непочаті,
 Думою крилаті.

Плач, Лауро! В нас не стало бога,
Ми — уламки світу чарівного,
В нас живе нестримне поривання
Віднайти блаженне існування,
 Світле богування.

Тим до губ твоїх, немов до згуби,
Тягнуться мої жаждиві губи,
Тим тремчу, твоє дихання п'ючи,
Тим до тебе прагну я жагуче,
 Щастя неминуче!

Тим, як тільки я тебе побачу,
Над собою панування трачу,
Сили духу ловляться, мов сіттю,
В твій полон здаються доброхіттю,
Мчать до тебе миттю.

Знаю вже, яка тому причина —
У тобі їх райська батьківщина,
Там, лиш там, розлучені віками,
Ніжними обіймутися руками
Знов брати з братами.

Та і ти — клянуся небесами! —
Відчуваєш в мить оцо те саме:
Рідні, ми злились в естві одному,
Як вигнанці, линучи додому
В захваті налкому.

МЕЛАНХОЛІЯ

До Лаури

О Лауро! Сонця схід
Золотіє в тебе в зорі,
Пурпуром пашить твій юний вид,
Лієш з утіхи ти, не з бід
Сльози-перлоньки прозорі,—
Той, для кого ця роса,
В вічі бачить небеса,
Жевріють щасливцю юнакові
Зорі світанкові!

Дух твій — мов свічадо хвиль
блакитнє,
Голубливе і привітнє,
Восени тобі сміється май;
І пустельний, дикий край
У твоїм промінні пишно квітне;
Майбуття туманні далі
У твоїм яснішають кришталі;
Ти радієш з розкоші тії?
Я — оплакую її.

Споконвіку світ оцей багатий
Поглинає ночі темнота...

Наші горді храми і палати,
Наші пишні велетні міста,—
Все це на кістках стоїть зітлілих;
Квіти смокчуть паході п'янкі
З порохні, і десь в людських могилах
Свій почин беруть струмки.

Глянь — пливуть у синяві світила,
Хай тобі розкаже їхня сила,
Скільки весен, скільки літ
Бачив їх розмірний літ,
Скільки тронів встало, впало,
Скільки битв огнем палало.
Всюди тлін і прах —
Зникне всяк, хто виник!
Рано, пізно — все в гробах,
І в планет небесних, ах!
Спиниться годинник.
А колись така настане мить,
Що і сонце смертна ніч затьмить.

Ти спитай — а звідки все твоє цвітіння?
І очей вогонь палкий,
І рум'янець щік яркий,—
Все позичено у тління!
Як розплати прийде мент,
Візьме смерть тяжкий процент —
Марні всі моління!

Знай, кохана, сильна ця яга!
Личко, що сіяє щастям,
То для неї здобич дорога;
Може, вже за килимом квітчастим
Тая злюка лука натяга.
Вір, Лауро, в правду незрадливу:
Млосні твої зори кличуть небуття.
Їх проміння п'є ефір життя,
Як в лампаді вогник п'є оливу...
Кажеш, кров палка, мов жар,
В тебе в жилах молодо струмує...
Ах, твій пульс руїнниці слугує —
Смерть зближає кожен його вдар.

Звіс смерть цю усмішку з лиця,
Як дихання вітерця
Шум здима веселчастий із хвилі,—
Слід шукати — забавка пуста;
Із життя, як з лона породіллі,
Вічна згуба вироста.

Бачу я — недовго квітнуть любим рожам,
Пишні губи зробляться бліді,
Повні щоки — марні та худі
Під хурделиць подихом ворожим;
Юності прозорі ручай
Скаламутить мла років похмура,
Більше не кохатиме Лаура,
Більше не любитимутъ її...

Твій поет, мов дуб, могутній в непокорі,
Юнь моя, немов тверда скала,
Тупить вістря смертного жала,
В меңе в зорі пломеніють зорі,
І жахтить вогнистіше мій дух,
Ніж світила в величі промінній
В веремії творчій і руїнній
Всьогосвітніх завірюх;
Мисль моя в нестримному буянні
Лине світом без межі, без грані.

Ти гордишся мрійником своїм?
Знай, Лауро, в кубку золотім,
Звідки п'ю я щастя сонцеблизне,—
Домішка трутизни!
Ох, нещасний той, хто мрію має смілу —
Іскру божку викресати з пилу!
Найпрекрасніший акорд
Розриває струни клавікорд,
А яркий ефірний промінь — геній
Бліск берсе в світильниці злиденній;
Він життя утратив трон
І покірно жде на похорон!
Сили зла кують на мене кови,
Власні духи проти мене в змові!
Пролетять, Лауро, дві весни стрілою,
Й, може, ця трухлява озія
Похитнеться й рухне наді мною,
І в своїм промінні згасну я.

Ти, Лауро, плачеш? Нашо слози?
Я боюся старості загрози!

Сльози нерозумні, не течіть!
Чи ти хочеш, щоб я став безсилим,
Щоб я нидів беркутом безкрилим
І не міг до сонця підлстіть?
Щоб прокляв я серцем охололим
Юний пил з утіхою і болем,
Щоб осліп, душою став незрящим,
Слав прокльон гріхам своїм найкращим?

Сльози нерозумні! Не течіть!
Хай помру розквітлим пишно цвітом!
Ти, юначе з видом сумовитим,
Погаси мій світич, плачуши!
Так бува в трагедії натхнений:
Падає завіса на найкращій сцені,
Ta чогось чекають мовчки глядачі.

ДІТОГУБКА

Вдарив дзвін на вежі магістрату,
Стрілки завершили повний круг.
З богом, люди! Час іти на страту,
Я прийму останню із наруг.
Ти прощай, прощай, мій любий світє,
Ще один цілунок мій візьми,
О лукавче, ми з тобою квити,
За отруту я плачу слізьми.

Сонячну відраду я міняю
На могильну темряву і тлінь...
Ти прощай, рожевоцвітний маю,
Джерело розкошів і томлінь!
Ви прощайте, мрії злототкані,
Діти раю — молодості сни!
Відцвіли ви в пуш'янку зарапі,
Вам уже не бачити весни.

А мене ж недавно прикрашала
Непорочна лебедина біль,
І троянди червінню пишали
В кучерях, розмаяних, як хміль...
На мені й тепер одежда біла,
Тільки я — зневажена всіма,
Та стрічки барвисті замінила
Чорна смертницька, тасьма.

Плачте, плачте по мені, невинні,
Ви іще не стратили лілей,
Вам природа сили геройні
До дівочих улила грудей.
Серце чуле, ах, тому виною,
Що тягар ганьби на мене впав!
Мій спокусник ласкою п'янкою
Цноту зраджену приспав.

Може, іншу жертву десь чатує
Баламут, підступний зумазвод,
Може, десь із іншою жартує
В час, як я іду на ешафот.
Може, у жадібному залассі
Питиме той змій її любов
В мить, коли на цій смертельній пласі
Задзюрить моя гаряча кров.

Йосифе! Луїзине тужіння
Всюди твій тривожитиме слух,
Дзвонів цих загрозливс гудіння
Хай бентежить твій оспалий дух;
Коли будеш пестити кохану,
У любові клянучись палкій,
Хай мій жаль проб'є пекельну рану
В райськім щасті ваших мрій.

Зраднику! А всі мої страждання?
А моя неслава, поговір?
А дитя, нещасний плід кохання?
Ні, за тебе людяніший звір!
Розпустив вітрила — й геть від мене!
Зір мені окрила тьма лиха...
Десь тепер на узбережжі Сени
До дівчат нещиро він зітха.

Л дитинка — на руках у мами,
У невиннім безтурботнім сні,
Ніжними озорена квітками,
Усміхалась лагідно мені.
Впізнавала я у кожній рисі
Моє горе і мій світлий рай,—
У душі моїй в одно злилися
І кохання, і відчай.

«Мамо! Де мій тато?» — лепетало,
Громом німо гримало дитя.
«Жінко! Де твій муж?» — усе питало:
Серця невгамоване биття.
Ні, тобі знайти його не вдасться,
Десь він пестить іншого синка;
Проклянеш, дитино, наше щастя,
Як зневажать люди байстрюка.

Твоя мати — о, пекельні муки! —
У широкім світі цім одна...
Вид твій додає мені розпуки,
Спрагле сердце збурює до дна.
Кожен крик твій, мій синочку милий,
Будить болем дні минулих втіх,
І летять гіркої смерті стріли
Із дитячих посмішок твоїх.

Пекло, пекло, де тебе немає,
Гірше пекло, де ти є...
Твій цілунок різкою шмагає,
Про нечестя спомина мое.
Чую знову клятви, як в могилі хмурій,
То ж для мене вічне прокляття!
Одержима тисячами фурій,
Погубила я дитя.

Йосифе! Усюди за тобою
Невідступна гнатиметься тінь,
Зимною будитиме рукою,
З любих виrivатиме видінь;
Бачитимеш мертвий зір дитини
Ти у кожній зірці, що мигне,
Марище тебе потойбіч стріне
І бичем від раю прожене.

Тут воно лежало, бездиханне,
Очі потъяніли, наче скло,
Кров текла-струмилася із рані,
З нею геть життя моє текло.
Грізно стукотить посланець суду,
Серце — ще грізніш!
Болю вогневому дасть остуду
Смертяний холоднолезий ніж.

Йосифе! Я все тобі прощаю...
Хай простить тобі господь!
Гнів і помсту я землі вручаю,
Полум'я! Палай, сліди виводь!
Щастя! Вже горячі листи брехливі,
Клятви розсипаються в золі,
Поцілунки палахтять жагливі...
Що було дорожче на землі?

О, не вірте веснам, сестри любі,
Що солодку шлють на нас ману!
Це ж краса в моїй провинна згубі,
В час покари я її кляну!
Що таке? Ти плачеш, плачеш, кате?
Краще очі жертві зав'яжи!
Жаль тобі лілею розтопати?
Тни вже, кате, не дрижи!

ВЕЛИЧ СВІТУ

Вдалъ, крізъ безмір світів, тихъ, що творяшій
духъ

Вивів зъ безодні водъ, лину, якъ вітру дмухъ,

Перелину

Й там ажъ якоря кину,

Тамъ скажу кораблеві «Стань!»,

Де творіння проходить грань.

Бачу я — молоді зорі й сонця встають

Въ тверді вічній верстать тисячолітню путь,

Грають хвилі

До принадної цілі;

Десь далеко вловляє зір

Інший простір — безъ сонцъ, безъ зір.

Далі й далі въ світи до небуття лечу,

Мужньо й сміло вперед променемъ світла мчу,

Крізъ тумани

Часомъ небо прогляне,

Змінні блиски сузір, систем

Мерехтять золотимъ дощемъ.

Тутъ назустрічъ мені човенъ зъ плавцемъ хисткій:
«Ти куди це летишъ? Стій, подорожній, стій!»

«Світу краю
Я в просторі шукаю!
Там скажу кораблеві «Стань!»,
Де творіння проходить грань».

«Стій, даремно пливеш — спереду скрізь
безкрай!»
«Стій, даремно пливеш — ззаду безмежжя,
знай!»

Думко сміла,
Опусти орлі крила!
Ти, фантазіє, без надій
Кинь тут якір зухвалий свій!

ЕЛЕГІЯ ПА СМЕРТЬ ЮНАКА

Тужні зойки, ревне голосіння,
Наче буря близиться грімка,—
На соборній всіжі вдарили подзвіння,
У труні виносять юнака.
Ще ж бо не дозрів він для могили,
Смерть його в цвіту стяла,
Ще, здається, весь він повен сили,
Ще, здається, зір огнем пала...
Плаче мати — непоправна втрата:
Це ж помер коханий син!
Плачу й я — не стало друга-брата...
Плачте, люди, як один!

Не пишайся, вікодавній боре,
Що даремно грім тебе стряса,
Не пишайтесь, небосяжні гори,
Ta і ви, зористі небеса!
Не пишайся, старче, сивиною,
Завершивши з почестю свій шлях,
Не пишайся, препрославлений герою,
Що безсмертним будеш у віках!
Хто, безумний, про безсмертя мріє,
Як квітки підточую хробак,
Хто на вічність поклада надії,
Як зненацька умира юнак?

Пролітали дні його, як свято,
Радісно, веселчасто, крилато,
 І солодким був йому цей світ;
Оповите злotoцвітним маєм,
Все життя здавалось любим раєм
 І майбутнє слало свій привіт...
І тоді, як мати вже ридала,
Як Атропа нитку обтинала,
 Як під ним роззявився Аїд,
Як йому вже млою зір затьмило,
Гнав він з жахом думку про могилу,—
 Умирущим дорогий цей світ!

Тяжко-важко безпробудно спати
 В домовині хмурій і німій;
Не діждешся ти довіку, брате,
 Здійснення надій своїх і mrій.
Гляне сонце на твою могилку —
 Не відчуєш ти його тепла,
Вітерець трусне квітучу гілку,
 Та тебе збудити не здола.
Не зазнаєш ти утіх кохання,
 Не пригорнеш любки до грудей,
Марні наші сльози і зітхання,—
 Не розилюшиш більше ти очей...
Але ти й щасливий, любий друже,—
 У могилі спокій ти знайшов,

До земних турбот тобі байдуже,
Вирвавсь ти із злигодніх оков.
Хай на тебе кидає неславу
Клевета безсовісно гидка,
Хай тебе єхидно і лукаво
Фарисей до згуби приріка,
Хай, як хочуть, казяться святоші
Й правосуддя вишкребки брудні
Крутять світом і людьми за гроші,—
Вже вони для тебе не страшні!

Хай Фортуна сліпо судить-рядить,
Бо така свавольниця вдалась,
Одного на трон хисткий підсадить,
А другого скине сторч у грязь,—
Ти щасливий! В келії спокійній
Ти чужий цій марній суєті,
Цій трагікомедії постійній,
Цій непевній лотереї у житті...
Цього пекла, де товчуться люди,
Цього неба, де кишать чорти,
Цього світу — ярмарку облуди —
Не побачиш більше ти!

Прощавай же, друже любий-милий,
Нашими вколисаний слізьми,
Спи спокійно в затишку могили —
Десь колись побачимося ми.

Спи, поки над сонячим кладовищем
Гrimne голос судної труби,
Поки, духом зрушені найвищим,
Вікові розвернуться гроби;
В бурях світового потрясіння
Зімкнеться природи круговертъ,
І настане мертвим воскресіння,
І настане смерті смерть.

Не на небі, як співці гадають,
Не в раю, як мріють простаки,
Не в світах, що мудреці вивчають,
Але ми зустрінемось-таки!
Чи існує справді потойбічне,
А чи світу іншого нема?
Чи життя дарується нам вічне.
А чи то фантазія сама?
Ти збагнув однині незбагненне,
Бо тебе вже вічність прийняла,—
Дух твій причащається блаженно
Із святої правди джерела.

Тож не гайтесь, смерті чорні слуги.
Опускайте в яму вже труну!
Годі сліз, о другі, годі туги,
Сипте всі на нього перстъ земну.
Хто незглибне зрозуміти може,
Хто б посмів перечити судьбі?

Свят, свят, свят єси, усціння боже,
Ми вклоняємось тобі!
Вже могильні зачинились брами,
Що з землі — земля взяла на схов...
Прах нехай розвістеться вітрами,
Та віки триватиме любов!

БІЙ

Важко й хмуро,
Мов грозові хмари,
Йдуть по полю чистому полки.
Є де зчинити криваву гру —
Без країв розкинулась рівнина.
Лунко тъюхають серця,
Пикнуть очі в кожного бійця.
Повз німі, мертвотні обличчя
Проскакав перед фронтом майор:
«Стій!»
Сковує військо залізна команда.
Завмирає стрій.

Гей, що там мріє на схилі гори,
Немов на сонці квіти?
Чи не ворожі цвітуть прапори?
Ой, то ворожі цвітуть прапори,
Прощайте, жінки і діти!
Вже труба заграла срібно,
Барабан ударив дрібно,
Загриміла пісня.
Шумить-дзвенить розгойдана яса,
Всім душі потряса.
З богом, братове!
На тім світі зустрінемся знову!

Уже зірниці зацвіли,
То тут, то там загримав грім...
В очах мигоче, блиск і тріск,
За лавою лава, брязк і тиск,
Нехай що буде, те буде,
Вільніше вже дишуть груди.

Гуляє смерть, клекоче бій,
Не видно в хмарі пороховій,
Кому яка випаде доля.

Все близчче сходяться війська...
Вперед! Іде за чотою чота.
Передні стріляють з коліна,
Та, певне, встануть не всі —
Картеч проріджує лави,
І задні біжать по передніх,
Тіпадають зліва, ті хиляться справа —
Батальйони вкладає смерть.

Вже сонце погасло, а бій горить,
На військо чорна ніч зорить...
З богом, братове!
На тім світі зустрінемся знову!

Цівкою бризка в потилицю кров,
Валиться труп на живого,
Живий по трупах ступа...

«Франце, ѿ ти?» — «Передай моїй Лотті
привіт!»

Дедалі лютіша битва.

«Передам...» Боже миць! «Хлопці,
глядіть,

Як за нами картеч розривається!»

«Передам твоїй Лотті привіт, любий
друже!

Спи спокійно! А я вже без тебе шіду,
Може, скошений кулею, теж упаду».

Клекоче бій... Чия бере,
В пітьмі ніхто не розбере...
З богом, братове!
І на тім світі зустрінемся знову!

Хто там галопом шалено мчить?

Гляньте, летять ад'ютанти.
Наши драгуни рвонулись вперед,
Змовкли ворожі гармати.
Наша взяла!

Упали ворожі знамена,
Недобитки стали тікати...
Скінчився бій, запеклий бій,
Встав перемоги день ясний!
Б'є барабан, сурма сурмить,
Тріумфальний спів громить!
Прощайте, полеглі братове!
На тім світі зустрінемся знову!

РУССО

Прах Руссо німусє в домовині
На довічний сором батьківщині,
 Нашому століттю на ганьбу...
Мир тобі, чолом тобі доземно!
Миру ти в житті шукав даремно,—
 Мир знайшов ти у гробу.

Ах, коли ж воскреснем ми душою?
В вік темноти мерли за ідею,
 В вік просвіти мрутъ в ім'я ідей...
Як Сократа вбили ідоляни,
Так Руссо згубили християни,—
 Він-бо з них хотів зробить людей.

ДРУЖБЛ

Бог створив природу як єдине,
Хоч її на тисячні частини
Роздрібнив учений-копотун.
Друже мій, пізнай закон верховний:
Цілий світ, тілесний і духовний
Рухає один двигун.

В лабіринті всесвіту безмірнім
Сфери водить він шляхом ефірним,
Кожній давши вічний триб;
Дирігент пангармонійних рухів
Душі порива до сонця духів,
Як річки у моря глиб.

Чи не тая ж сила, Рафаслю,
Улила полум'яного хмелю
В наші вічно здружені серця?
Я з тобою поруч — знаменито! —
Ліну, ростучи, до сонця світу,
Радісний і світливий без кінця.

О блаженство! Ідеал Платонів!
Я тебе обрав з-поміж мільйонів,

Ти один з-поміж мільйонів — м і й!
Хай весь світ струснеться і потьміє
У страшній космічній веремії,—
Паша дружба не загине в ній!

Погляд твій палким огнем жаріє;
Всі мої жадання, думи, мрії,
 Всю свою істоту бачу в нім;
І земля всміхається любіше,
Й небеса ясніють голубіше
 В ріднім образі твоїм.

Скорб велика, несказанна туга
Виллеться слізьми на лоно друга,
 І спаде з душі тягар,
Л бува, що й радощі болючі
В братнє серце просяться жагуче,
 Щоб згасити в ньому свій пожар.

Був би я один серед пустелі,
Я б духотворив недвижні скелі,
 Пестив би камінні їх тіла,
Прагнув би любові невтолено,
І стогнав би, і радів шалено,
 Щоб безодня відгук принесла.

Нас ненависть робить мертвяками,
А любов — пресвітлими богами...

Хто жада відрадісних оков,
Тих веде до сфер все вищих, кращих
Понад сонми духів нетворяющих
Ця божественна любов.

До ясної цілі путь далека —
Від монгола до провидця-грека,
 Тільки серафим поперед нас;
Линемо братерськи зграйним хором
Злитися із вічносяйним морем,
 Де зникають просторінь і час.

Був господь без друга, тож не всує
Він создав усяку твар живую,
 Власного блаженства відбиття!
Ріvnі не знайшлося первовзору,
Та йому із чаші животвору
 Безконечне піниться буття.

ГРУПЛ З ТАРТАРУ

То не море стогне в час прибою,
 То не річка плаче, не квилить
 ручай,—
Б'ється в тьмі луною жалібною
 Вмерлих душ відчай.

Зблідлі лики
Скорчив біль; нестяжні крики
 Застигають на устах.
Очі тъмяні, мов непритаманні,
Пориває за Коціта грані,
 Де чигає безгоміння жах.

Тіні перепитуються стиха:
 «Чи діждем свого часу?»
Л над ними Вічність грізно диха,
 І Сатурп лама свою косу.

ЕЛІЗІЙ

Забудьмо жалі і тривоги!

Елізія свіtlі чертоги

Всяк радісним серцем стрічай!

Життя тут — саме благоденство,

Вічна утіха, вічне блаженство,

В квітучому лузі співучий ручай.

Юно їй привітно

Тут пеститься-квітне

Вічна весна;

Тут час проминає у мрійнім розмаю,

Душа тут не знає ні міри, ні краю,

Сія без покрову тут правда яспа.

П'янким раюванням

Сердя тут живуть.

Солодке щеміння тут зветься стражданням,

А скорбі земнії — забули, як звуть.

Хто натомився у довгій дорозі,

Ношу важучу скидай на порозі,

У холодочку лягай тут і спи...

Жнець, заколисаний арф переливом,

Серп упускає і марить дрімливо —

Сняться ѹому повнозерні снопи.

Хто водив вояцтво за собою,
Хто впивався диким ревом бою,
Хто ходою гори потрясав,—
Спить у повнім умиротворенні
Над струмком, що журкотить по ріні:
Брязк мечів для нього відзвучав.

В цім раю подружні вірні пари
Перозлучно п'ють кохання чари,
Мир царить над усіма...
Серед трав шовкового привілля
Вічно тут любов справля весілля,
А для смерті доступу нема.

УТІКЛЧ

Вже ранок живлющий з небес зазорів,
Заглянув у ялинник осмутнілий,
Війнув крилом між сонних чагарів;
Багряно завогніли
Верхівля гір і схили...
Заливистим щебетом, співом дзвінким
Вітає вже сонце пробуджене птаство,
Воно ж устає золотасто
І молодо сяє над світом старим.

Хвала тобі, світло!
З тобою розквітло
На полі, на лузі життя у красі.
Іскриться сіножать,
Бо промені множать
Сонця незчисленні в перлистій росі!

В шумкій прохолоді
В п'янкім хороводі
Природа гуля.
Зефір шелевіє,
Троянді леліє,
Духмяно, медвяно квітують поля.

Над ранішнім містом дими вже клубочуть,
Десь коні іржуть, і хропуть, і тупочуть,

А он із-за кручі
Вози йдуть рищучі,
Ступають воли...

А в небі — мов свято:

Ширяють-буяють завзято, крилато
В сліпучому сяйві орли-соколи.

Кудою піду я,
Де спокій знайду я,
В якій стороні?
Весь світ цей чудовий
В обнові ранковій —
Могила мені!

Уставай, Авроро, пурпурово,
Обцілуй ласкаво поле й гай!
Сходь над світом, зоре вечорова,
Все живе приспи-заколихай...
Завтра ти, Авроро,
Прах осяєш мій,
Ах! І ти, моя вечірня зоре,
Не навієш мертвякові мрій...

КВІТИ

Квіти, любленці природи,
Діти сонцеві ясні!
Для утіхи й насолоди
Цвітете ви навесні.
Від богів дістали в дар ви
Злотосяйні, пишні барви,
Світлоткані кунтуші...
Плачте, плачте, діти Флори!
До уборів тих, на горе,
Вам не придано душі.

Солов'я жагучі трелі
Й співи жайвора вам чуть,
І метелики веселі
В вашім лоні втіху п'ють.
То ж під захистком Кіпріди
В ваших чашечках сильфіди
Для кохання мають схов...
Плачте, плачте, діти світла!
Любо врода в вас розквітла,
Та не знана вам любов.

Та для неї ці весняні,
Ці духмяні квіти рву.

Розлучившися із Нані,
У вигнанні я живу,
Душу й серце, чари мови,
Вам, повірникам любові,
Нині я передаю;
Найсильніший між богами
Під оцими пелюстками
Скрив божественність свою.

МАСВІ

Привіт, юначе гарний!
Природи любий син,
З кошем квіток прийшов ти
До мирних цих долин.

Ти знову тут, між нами,
У сонячній красі,
І ми тобі сердечно
Радіємо усі.

Ти ж пам'ятаєш, маю,
Коханую мою?
Вона мене ще любить,
Як і у тім маю.

Тоді квіток для неї
Просив я в тебе теж,
Прошу й тепер їх знову,
І ти мені даєш.

Привіт, юначе гарний!
Природи любий син,
З кошем квіток прийшов ти
До мирних цих долин.

ДО МІННИ

Боже! Що за переміна?
Чи не сон це, не мана?
Вжс мене не знає Мінна,
 Де не стрінє — обмина.
Йде під руку з модним фатом,
 У розкішному вбранні,
З видом гордим і пихатим...
 Не моя це Мінна, ні!

Мій дарунок — пишні пера —
 З капелюшка майорять,
Красні бинди ще й тепера
 Любим спогадом горячть,
І троянді з моого саду
 Ще тобі скрашають грудь —
Ах, та грудь таїла зраду,
 А квітки іще цвітуть!

Що ж! Мани до себе зграю
 Лицемірів джигунів —
Я в душі до тебе маю
 Лиш погорду, а не гнів.
Ти вразила чуле серце,
 Що тобою лиш жило;

Благородне, щире серце
Мужньо витерпить це зло.
Що ж подіється з тобою?
Між руїнами краси
Будеш ти одна з журбою
Давні згадуватъ часи.
Солов'їв метких у вирій
Пожене лиха зима;
Утече любко нещирій,
Друга — кинула сама.

Ті, що сповнені жадання,
П'ють твоїх цілунків жар,
Уст помітять зав'ядання,
Осміють пригаслий чар.
Отоді я буду кпити!
Ні, не кпити, далебі!
Сльози ревні буду лити,
Сльози, Мінно, по тобі!

ТРИУМФ ЛЮБОВІ

Гімн

Щасні від любові
Люди і богіве —
 В неї рівні всі!
З нею небо — раєм,
І земля сіяє
 В неземній красі.

Як потопні води спали,
 Славлять казкарі,
Люди з каменю постали
 В світі-пустирі.

В них серця були кремінні,
 В душах — ночі тьма,
І небес палке проміння
 Їм було дарма.

Цвіту ніжного троянди
Не сплітив їм у гірлянди
 Күшідон-пустун,
Музи мрій пе навівали,
Їм сердець не хвилювали
 Гармонійним дзвоном струн.

Милі милим не сплітали
Ще тоді вінків...
Весни сумно відлітали
В вирій до богів.
Без вітання блиск Аврори
Уставав з пучин,
Без прощання сонце в море
Клалось на спочин.

В млистім місячнім розливі,
Нечутливі, невразливі,
В кам'янім ярмі
Ті недолюдки блукали,
Бога в зорях не шукали,
Хмурі та німі.

*

Аж ось повстала з синіх плес
Пресвітлая дочка небес,—
Наяд гульливих шерег
Везе її на берег.

Мов на могутній зов: «Настань!»,
Так юно засіяла рань
На всі-усі простори,
На небо, землю й море!

В дрімучу дебр, у темний бір
Проглянув дня веселий зір;

В богині під стопами
Нарциси ллють бальзами.

Вже соловей защебетав
Свій перший спів любові,
Уже ручай завуркотав
Про пестощі любові.
Прекрасний мармур ожива,
Пігmalіон, радий, співа...
О боже наш, Ероте,
Тебе не побороти!

*

Щасні від любові
Люди і богове —
В ней рівні всі!
З нею небо — раєм,
І земля сіяє
В неземній красі.

*

З золотих, як мрія, чар
Буйно піниться нектар,—
Як же олімпійцям
Пить і не упиться?

Як гнівиться Зевс-гримій,
Всяк замри і занімай!

Як трусне він головою,
Никнуть всі боги травою...
Та і син могутній Крона
Устає часом із трона,
Ходить-блудить по гаях,
І, забувши міць егіди,
Смирно спить в обіймах Леди
Цей грізний гіантомах.

Водить Феб огнисті коні
На обраті золотій,
І жахають рід людський
Його струни тиходзвонні.
Та і сонячній коні
І ті стріли невгомонні
Для любові і пісень
Забував цей хорошень.
Всі вклоняються богині,
Кроніоновій другині,
А вона пиша на троні,
Гордо павами літа,
І скраша владарні скроні
Діадема золота.
Але що із тої влади,
Як Зевес не любить лади,
Як любов не служить їй?
І благати мусить Гера,
Щоб позичила Венера
Їй свій пояс чарівний.

Щасні від любові
Люди і боговс —
 В неї рівні всі!
З нею небо — раєм,
І земля сіяє
 В неземній красі.

*

В царстві тьми сія любов!
Не минув її оков
Сам грізний володар аду;
Чорний цар свою відраду
В Персефоні віднайшов.
В царстві тьми сія любов!

Тартар дивно схвилювався,
Цербер лютий вгамувався,
 Як Орфей співав пісні...
Цар Мінос добувсь на сльози
І забув свої погрози,
Злії змії цілували
У еріній лиць овали,
 Змовкли зойки навісні;
Мов злякавшися Орфея,
Кинув коршак Прометея;
Лета, плинучи повільно,
Наслухала мимовільно,
 Як Орфей співав пісні,
Про любов співав пісні!

Щасні від любові
Люди і богове —
 В неї рівні всі!
З нею небо — раєм,
І земля сіяє
 В неземній красі.

*

Віковічний рух єства
Осява і овіва
Мрія злотокрила.
Щоб із місяця, із зір,
Із залитих сонцем гір
Ласка не зоріла,
Щоб на обрії поник
Афродіти любий лик,
Сонце, місяць і зірки
Не були б такі яркі.
Лиш любов, любов жива
В безконечності єства
Животворна сила!
Це ж любов, любов бринить
Срібляними ручаями,
Це ж любов, любов дзвенить
Голосними слов'ями,
Це ж любов, любов співа
В вічній музиці єства.
О премудросте ясна,
О богине осяйна,
Покорись любові!

Ти не кланялась царям,
Всемогутнім владарям,—
Поклонись любові!
Хто тобі крізь зорепад
У священний вертоград
Проложив стежину?
Хто був благосним вождем,
Що вказав тобі Едем
Крізь покрови тліну?
Не знайти без неї брам
У безсмертя світлий храм,
Нам у емпіреї
Не ввійти без неї.
Лиш любов, любов жива
Нас веде до божества,
Зносить в емпіреї!

Щасні від любові
Люди і богове —
В неї рівні всі!
З нею небо — раєм,
І земля сіяє
В неземній красі.

ФОРТУНА Й МУДРІСТЬ

Фортуна, кинувши коханка,
Якось до Мудрості прийшла:
«Будь, сестро, другом до останку,
Разом вершитимем діла.

Йому давала я, як мати,
Найкращі із моїх скарбів,
Та він хотів все більше мати,
Ще й скнарою мене ганьбив.

Тепер — тобі моя щедрота,
Кинь працювати день при dnі;
Доволі в мене срібла-золота,
Тут стане і тобі, й мені».

Всміхнулась Мудрість, піт утерши:
«Пішов топитись твій любусь,
Рятуй його, а я, як перше,
Без тебе обійдусь».

ГІДНІСТЬ МУЖЧИНИ

Танцюй, гопцюй, співай пісні,
Хто, як і я, мужчина!
Для буйних радошів мені
Достатня це причина.

Що я — подоба божества,
Це всякому впізнати:
В небесне джерело ества
Я можу поринати.

Коли захочу, то й пірну!
Як стрінеться дівчина,
То й поцілую, й пригорну —
На те я і мужчина!

І вже шнурівка їй тісна,
Огнем горить рибчина,
Вона, сердешна, добре зна,
Що справжній я мужчина.

Заскочу в купелі котрусь —
Кричить, немов причинна!
Чого кричить — я розберусь,
Бо я ж таки мужчина!

Так, я мужчина, і мені
Підкориться й царівна
На одині-самотині,
Хоч ніби я й нерівня.

Із цим словечком чарівним
І до принцес я вхожий,
Вас переважую я ним,
Розпещені вельможі!

Так, я мужчина! Це усім
Моя засвідчить ліра:
У ній звучить звитяги грім,
А не хвала кумиру.

В однім родилось джерелі,
В одній ріці натхненній
Усе могутє на землі,
І божество, і геній.

Тиранів страх мій талісман,
Іде на них пробоєм,
А як подужає душман,
То гине він героєм.

Це ж він під Граніком зломив
Занозистого перса,
Гульвісу з Риму розгромив,
Що в край німецький вдерся.

То хто там в Африці сидить,
Глядить навколо спишина?
Чий зір там полум'ям пашить,
Як Гекла вогнедишина?

«Скажи, що бачив,— мовить він
До юнака-посланця,—
У Карфагені між руїн
Ти Марія-вигнанця!»

Так і в занепаді своїм
Великий був потужним:
Усі тремтіли перед ним,
Бо він лишився — мужнім.

Та те добро перевели
Ледачії нащадки,
Прогайнували, пропили,
Програли — і ні гадки.

Я зневажаю цих нездар,
Нужденний рід кастратів,
Тих, хто найвищий божий дар,
Найкраще право стратив.

Блукають світом слабаки,
Пікчемні подорожні,
У них на в'язах кабаки
Хитаються порожні.

Так хімік прожене вино
Через свою реторту —
Лишиться рідиво одно,
А спирт звітріє к чорту.

Аби забачили жінок —
Аж мліють від знемоги,
Але до них ані на крок:
Є хіть, нема спромоги.

А щастя інших їм болить,
Прости їх, милий боже!
Хто не здола людей робить,
Людей любить не може.

Тому ж то голосом гучним
Співаю: «Я мужчина!
Я тим горджусь, бо в світі цім
Немає вище чина».

СІЛЬСЬКА СЕРЕНАДА

Дівко, виглянь у вікно!
Коло твої хати
Я стою уже давно,
Як той пес проклятий.
Тюжить дощ все дужч і дужч,
Я ізмокувся, як хлющ,—
Ні рубця сухого...
Не поміг і кобеняк,
Я від холоду закляк,
Пожалій, небого!
Чи тобі там не чутно?
Ну ж бо, виглянь у вікно!

Дівко, виглянь у вікно!
Ох і тьма ж надворі!
Мов накинув хто рядно
На небесні зорі...
Скрізь кущі якісь, тини...
Я подер нові штани,
Десь там зачепився;
Одчепився — то убрів
У баюру чи у рів,
Мало не втопився...
Чи тобі те все одно?
Ну ж бо, виглянь у вікно!

Дівко! Виглянь у вікно!
Я тебе благаю,
Я ж таки не бервенो,
А душа живая.
От замерзну тут на кість
І тобі, й собі на злість,
Пропаду зарання,
А за віщо? А чого?
Хтось же й видумав його,
Каторжне кохання!
Дівко, чортова мано,
Ну ж бо, виглянь у вікно!

Розчинилося вікно...
Бурх мені за шию
Щось липуче... Що воно?
Добре, як помий!
А стокрот же твою ма,
В тебе совісті нема,
Капосне дівчище!
Годі грати на дуду,
Я додому вже піду,
Хай тобі абищо...
Западись ти, сатано,
Із любов'ю заодно!

ПОМСТА МУЗ

(Чудасія на Парнасі)

Вбігли, плачучи, до Феба
Дев'ять муз-сестер:
«Татку, щось робити треба —
Чорт гостей припер!

Віршомазів юних зграя
Облягла Парнас,
Б'ється, піниться, горлає,
Тиснеться до нас.

Сунуть піші і комонні
Причепенді ці —
Все, бач, хлопці невгомонні,
Барди та співці.

«Ми,— кричать,— усі Орфеї!
Одчиняйте храм!»
Ще й хотіли з нами... тає...
І сказати страм!

А один із них гукає:
«Я ваш проводир!». .
Кулаками все має
І реве, як звір.

І таке ж воно погане,
Совісті нема:
Хто засне або пристане —
Свистом підійма.

Знову п'яне молодецтво
Дума штурмуватъ...
Батьку наш, рятуй мистецтво,
Геть нахаб спровадъ!»

«Не журіться, любі чада,—
Усміхнувся Феб,—
Ми скараємо, дівчата,
Хлопців-недотеп!

Збігай, серце Мельпомено,
В пекла вічну ніч
І наряд свій потаєнно
Фурії позич.

Хай вночі в твоїм халаті,
З лірою в руці
Йде гуляти, де завзяті
Ходять молодці.

Пригорнувшись до мегери,
Пестячи її,
Хай спокутують химери
Тії горлаї».

Добре витівка вдалася —
Фурія презла
Ніби муза одяглася
І гулять пішла.

Як уздріли теє диво
Браві юнаки,
Всі накинулись жаждиво,
Як на лань вовки.

Що вже там вони робили,
Я не доведу,
Та, напевне, вгонобили
Разом молоду...

*

Богиня скинула — о жах!
Вродився новий альманах.

МОРАЛІСТОВІ

Чом ти бурчиш на юності нерозум
І вчиш: «Коханню віри не діймай»?
Січневим скований морозом,
Ти зневажаєш світлий май.

Ти ж сам за німфами ганявся в дні минулі,
На танцях богував, був над хлюстами
хлюст,
В руках гойдав небесні дві півкулі
І ссав нектар з п'янких дівочих уст.

Якби в той час, о Селадоне,
Зірвалася земля із бігунів,—
Прилипши до своєї донни,
Ти б навіть ухом не повів!

Так спогадай же власний май чарівний
І знай, що напрямок ідей
Визначує наш пульс нерівний:
Богів не зробиш ти з людей.

Блаженний, хто не давсь морозові збороти,
Не вистудив із серця теплоти!
Лишімо праведним ті цноти,
Що, грішним, нам не осягти.

Моя душа (від того я не в скруси!)
В тілесний замурована покров,
Тож я у ангели й не пруся,
Людина єсмъ, бо в жилах маю кров.

ЕБЕРГАРД ГРІМАЧ,
ГРАФ ВЮРТЕМБЕРЗЬКИЙ

Воєнна пісня

Чого ви там, у чужині,
Пишаєтесь, хвальки?
Є в нас, у швабській стороні,
Мужі, одвагою міцні,
Хоробрі вояки.

У вас і Карл, і Едуард,
І Фріц, і Людвіг, бач!
А в нас один усіх їх варт —
Граф вюртемберзький Ебергард,
На прізвисько Грімач.

І Улеріх, його синок,
Мечем дзвонитъ любив;
Той Улеріх, його синок,
Не відступав ані на крок
Під тиском ворогів.

Міщани з Ройтлінга на нас
Таїли все злобу;
Із заздрощів напав їх сказ,
Тож підіймалися не раз
На збройну боротьбу.

Паш граф повів на них загін,
Але не поборов;
Вернувсь додому — мов не він,
А син... Кипить од люті син,
Бунтує в серці кров.

«Ні, ні, цього я не стерплю! —
Міркує молодан.—
За батька діло дороблю,
Меча добряче пощерблю
Об ребра городяни!»

І почалась за час малий
Ізнов кривава гра —
При Деффінгені гріянув бій,
Гукає Ульріх запальний
Попереду: «Ура!»

Єдина думка в нас була —
Віддячить за ганьбу...
Та думка в пекло нас вела,
І кров сторіками текла
У грізну ту добу.

Паш юний граф, пемов левчук,
На ворога упав,
Направо — кресь, наліво — грюк,
Навколо стогін, лемент, гук,
Смертельний здвиг двох лав.

Та ах! Ворожий меч розсік
Героєві чоло...
Коню на гриву він поник,
Безстрашний зір застиг навік —
Ніщо не помогло.

З жалю зав'яв наш авангард,
Всі сльози тут лили...
Та ось над'їхав Ебергард:
«Мій син — боєць, війна — не жарт!
Вперед, мої орли!»

Бряжчать мечі, свистять списи,
Ожив ізнов наш стан:
«За Ульріха! Рубай, коси!»
Сипнули в гори і в ліси
Недобитки міщен.

Під сурен дзвін у табір свій
Ми з поля потягли...
Співай, танцюй, гуляй і пий,
Дітей цілуй, життю радій,
Бо ми перемогли!

А де ж наш граф? Що робить він?
У себе у шатрі
Сидить, сумуючи, один,
А перед ним — убитий сип
На скорбному одрі.

Тому при графові своїм
Стоїм ми всі, як єсть;
В його руці разючий грім,
Він приклад рицарям усім,
Він слава наша й честь.

Чого ж ви там, у чужині,
Пишаєтесь, хвалъки?
Є в нас, у швабській стороні,
Мужі, одвагою міцні,
Хоробрі вояки.

ДО РАДОСТІ

Радість, гарна іскро божа!
Несказанно любо нам
Увійти, царице гожа,
В твій пресвітлий дивний храм.
Все, що строго ділить мода,
В'яжеш ти одним вузлом,
Розцвітає братня згода
Під благим твоїм крилом.

Х о р

Обнімітесь, міліони,
Поцілуйтесь, мов брати!
Вічний отче доброти,
Дай нам ласки й охорони!

Кого доля ощастила
Тим, що другові він друг,
Кого любить лада мила,—
Йдіть до нас в веселий круг.
Йдіть усі, хто зве своєю
В світі душу хоч одну!
Хто ж весь вік черствів душою —
Йди у іншу сторону.

Х о р

Хто живе в земній юдолі,
Всяк симпатії скорись!
Нас веде вона у вись,
Де всесильний на престолі.

Радість п'ють усі істоти
З груді матері землі,
Ті солодкі щедроти
Мають всі — і добрі, й злі.
Радість нас вином сп'яняє
І цілунком огневим;
І черв'як утіху знає,
І небесний херувим.

Х о р

Поклонітесь, міліони,
Перед мудростю творця!
Сповніть милістю серця
І чиніть його закони.

Радість — всесвіту пружина,
Радість — творчості душа,
Дивна космосу машина
Нею живиться й руша.

.

Радість квіти розвиває
І розгін дає сонцям,
Їх в простори пориває,
Невідомі мудрецям.

Х о р

Як у безмірі світила
Хором райдужним пливуть,
Браття, йдіть у славну путь,
Що вам радість освятила.

Вчених з істипи свічада
Радість усміхом віта,
До чеснот провадить радо,
Хоч тропа до них крута;
На ясній вершині віри
Піднімає хоругов,
В день воскресний на псалтири
Славить тих, хто смерть зборов.

Х о р

Будьте мужні, міліони!
Вірте, страдні, в кращий світ!
Тих, що справдяль заповіт,
Прийме бог у вічне лоно.

Божество не наградиме,—
 От би нам зрівняться з ним!
Хай радіють із радими
 Горс й злидні в крузі цім!
Не відомста, не погрози —
 Всепрощення ворогам!
Хай не ллють у скруси слози,
 Не гризуться каяттям.

X o p

Знищим книги борговії!
 Помирімось усі!
Браття! Бог на небесі
 Не забуде благодії.

Радість в келихах шумує,
 Плин іскристий виграє,
Канібалів лють гамує,
 Кволим духу додає.
В день весілля а чи тризни,
 Коли ходить круговий,
Хай до неба піна бризне,
 Дух прославимо благий!

Х о р

Все хвалу ѹому співає —
Хай гримить ісалом гучний!
Дух прославимо благий,
Що над зорями витасе!
Будь твердим в лиху годину,
Поміч скривдженим давай,
Всюди правду знай єдину,
Зроду клятви не ламай,
Не знижайсь перед потужним,
Коли треба — важ життям!
Шана ѹа слава чеснім, мужнім,
Згуба підлим брехунам!

Х о р

Станьмо дружною сім'єю,
Жити правдою й добром
Присягнімо цим вином
Перед вишнім судією!

ІІІ НЕПЕРЕМОЖНА АРМАДА

З полуудня йде армада грізно-люта,
Двигтить під нею океан...
Нового бога, згубний грім і пута
Везе тобі на ній тиран.

Її зовуть — непереможна...
Не бачила ще зроду моря синь
Стількох окрилених твердинь!
Під нею хвиля піниться тривожна;
Несе трусу і страх
Цей гордий флот по всіх морях.
Велично-тихою ходою
Тягар свій двига смирний Посейдон;
Усьому світові бідою
Погрожує пливучий легіон.

На тебе йде цей грізний флот,
На тебе сунуть галіони,
Щасливий острове, преславний Альбіоне,
Святої вольності оплот!
Біда твому свободному народу —
На нього наслано страшну грозу-негоду!

Хто дав тобі той скарб неоцінений,
Що з ним ти став окрасою держав?
Хіба не твій здобув могутній геній
Велику хартію, премудрий той устав,
Що робить з короля громадянина,
З громадянина — короля?

А влада в морі відкіля?
В тяжких боях тобі скорилася пучина,
Це визнала уся земля.
Кому ти величчю завдячуєш, герою?
Своєму духові, своїй побідній зброй.

Поглянь, нещасний, в даль — і в огнедишних
цих колосах
Побачиш ти безславний свій загин.
Стривожено з усіх країн
Зорять на тебе волелюбні люди,
Зітхають всюди благородні груди —
Невже грозить тобі загин?

Всесильний бог із висоти
Побачив прaporи з ворожими левами
І рік: «Невже загинеш ти,
Мій Альбіоне, краю над краями?
Невже почезне гордий рід,
Що зневажає всякий гніт?
О ні, не попущу я тиранії
Опанувати всі краї земнії!

Щоб ворог волі рай здобув,
Людської гідності стоптав найкращий
вияв?!»

Всесильний бог дмухнув
І грізний флот на всі вітри розвіяв.

БОРОТЬБА

Ні, більш не встою я в цім велетенськім герці,
Обов'язок не зміг перемогти.
Чесното! Пристрасті не вгасиш ти у серці,
Навіщо ж жертви вимагаєш ти?

Я присягав смирить себе самого,—
Це вище сил моїх.
Ось твій вінець — мені він ні до чого!
Візьми його, нехай впаду я в гріх.

Розірвемо обтяжливу угоду,—
Мене кохає, знаю вже, вона!
Блаженний, хто, як я, шірнувши в насолоду,
Падіння не відчує дна!

Вона побачила, як мовчки я страждаю,
Як в'яне цвіт мого життя,
І у її душі, збентеженій без краю,
До мене ворухнулось співчуття.

Бійсь доброти своєї, пишна вродо!
Те співчуття мене на злочин підійма...
Одна мені судилася нагорода —
Це ти сама.

Я од гріха тікав — це ж він і є, достоту...
Судьби жорстокий рішенець!
Вінець, що я дістав за всю свою чесноту,—
Чесноти нашої кінечкої.

ПОКОРА

І я ж, і я в Аркадії вродився,
Природою й мені
Із пуп'янка веселий вік судився;
І я в Аркадії вродився,
Та збігли у сльозах весни моєї дні.

Весна лиш раз красна і не розквітне
вдруге;

Моя вже одцвіла...
Безмовний бог — о плачте, плачте, други! —
Безмовний бог згасив мій світич недолугий,
І зір окрила мла.

Я вже стою в твоєму мавзолеї,
О вічності грізна!
Візьми мої на щастя привілеї,
Не користав я з грамоти цієї —
Блаженства я в житті не знав.

До тебе я, володарко таємна,
Звертаюся в сльозах...
Т а м всіх нас вістка тішила приємна,
Що т у т відплатниця недремна
Стойть при судних терезах.

Тут, кажуть, праведних чекає просвітлення,
А грішних муки ждуть страшні.
Дається тут спасіння за терпіння,
З'ясовуються тайни провидіння,
Рахунки зводяться земні.

«Віддай мені своє земнє щастя
І молодість віддай!
В новім житті тобі сторицю воздасться».
І я віддав своє земнє щастя,
Взамін узявши перепустку в рай.

«Віддай мені коханую Лауру,
Всі радоші твої!
Там, за могилою, не знатимеш ти журу».
Живцем із серця вирвав я Лауру
І, плачучи, віддав її.

«Пусті обіцянки! — сміялись мудрі люди.—
Навіщо вексель мертвяку?
Як прийде плати строк — тебе уже не буде...
Тиранів найманка, майстерниця облуди
Дає за дійсність вигадку пласку».

Яке вже там по смерті воскресіння,
Яка там вічність? То усе мана,
Усе примарні, злуднії видіння,
Породження тривожного сумління,
Фантасмагорія страшна.

То мумія часу, яку гробниця криє,
Життя подоба нежива,
Набальзамована мастилами надії,—
Л твій недомисел у гарячковій мрії
Її безсмертям назива!

Заради тих надій, що стали тліном,
Ти зрікся благ живих...
Не жди добра, дай спокій домовинам!
Чи повертала смерть коли нам
Що-небудь хоч на сміх?»

Я бачив, як роки пливли в безвічне море,
Природи цвіт за ними зов'явав,
Шіхто з могили не вставав, на горе,
Та я, не зрадивши терпливої покори,
На божеську обітницю вповав.

Всі радоші свої тобі оғірував я,
Тепер ввіряюсь твойому суду.
На посміх людський не зважав я,
Твої лиш блага свято шанував я,—
Відплатнице! Я нагороди жду!

Зірвеш одну — на другу вже не надъся:

Даремний труд!

Коли не віруєш, то можеш утішаться,
А віруєш, то мусиш втіх зрікатися!

Що сталося в житті, то й є останній суд.

Надія в съти — оце тобі й заплата,
Ти вірив — це твоя благая часть...
Що відібрала в тебе мить крилата,
Того вже й вічність не віддасть».

БОГИ ЕЛЛАДИ

Інший світ за вашого правління
Був, Еллади світлої боги!
Ви вели блаженні покоління
На казкові щастя береги.
Люди ще були тоді, як діти,—
Радісні, безхитрісні, прості,
У вселенськім храмі Афродіти
Всі вклонялися красоті.

Прозірні поезії одіння
Повивали чарами життя,
Все проймало сил живих бродіння,
Все владало даром відчуття.
Благородне любляче начало
Позначало кожен рух ества;
Око втаємничене вбачало
Скрізь присутність божества.

Де тепер, як вірить астроному,
Мертвa куля крутиться в імлі,
Там колись у повозі сяйному
Геліос являвсь синам землі.
В горах ореади домували,
Дерева були житлом дріад,
Ріки сріблопінні шумували
З урн одрадісних наяд.

В камені жила дочка Тантала,
Крилась Дафна в лаврових вінках,
Філомела в гаї щебетала,
Німфи лебеділи в комиших;
По дитині плачуши, Церера
Слізьми доповняла плин струмка,
А з горбка зажурена Цітера
Марно кликала любка.

До Девкаліонового роду
Сходив з неба красень Аполлон,
Доньок Пірри вподобавши вроду,
Він займав їх в любосний полон.
Між людьми, героями й богами
Не здіймавсь непереборний мур,—
Смертних із героями й богами
Родичав меткий Амур.

Любо-мило вам було служити —
Ні вериг, ні зречень, ні страждань;
Весело й щасливо сердем жити —
То була богам найкраща дапь.
Лиш краса була тоді священна,
Не цурався й бог ніяких втіх,
Де цнотливі Грація й Камена
Упокорювали всіх.

Як двірці, сміялись вапі храми,
На змаганнях сили й моготи
Колісниці вперегін з вітрами
Вам на честь громілп до мети.
Ворухливі хороводні сплети
Обвивали гронами олтар,
І несли увінчані атлети
Вам вінки свої у дар.

З тирсами, під вигуки «Евс!»
Барсами там єздив Діоніс,
В келихах вологи огневої
Земнородним радощі він ніс.
З ним сатири, фавни і менади
Танцями вславляли яр хмільну,
Сам він зором додавав принади
Іскрометному вину.

В смертний час ніхто не знав жахання,
Бо кістяк за горло не стискав;
Зділувавши з уст життя дихання,
Геній тихо світич опускав.
В Тартарі людину судією
При вазі настановляв Аїд,
І фракієць піснею свою
Міг розчулить евменід.

Там, було, на Єлісейськім лоні
Кожна тінь свій лас находить знов —
Вершника баскі чекають коні,
Вірну жінку — мужова любов;
Лін пісні заводить давнім ладом,
Алкестіду пригорта Адмет,
Знов Орест зіходиться з Піладом,
Стріли знайде Філоктет.

Хто вершив велике, хто горів ним,
Хто ішов трудним шляхом чеснот,—
Там не раз вважався богорівним,
Осягав найвищих нагород.
Там безсмертні голови схиляли
Перед тим, хто мертвих викликав,
І з Олімпу близнюки сіяли,
Щоб не згинув мореплав.

Де ж ти дівся, світе мій прекрасний,
Любої природи цвіт і плід?
Тільки в пісні відблиск твій незгасний,
Тільки в казці твій чудовний слід.
Порожньо в сумних твоїх оселях —
Ні богів не видно, ні богинь.
Від картини буйнощів веселих
Залишилась тільки тінь.

Обнесло, оббило пишні квіти,
Як борвій північний налетів,
Щоб з усіх одного збагатити,
Мусив щезнуть дивний світ богів.
Ах, між зір не бачу я Селени,
Феба теж у синяві нема.
Клич, гукай — німус гай зелений,
І ріка мовчить німа.

До свого величчя нечутлива,
Недбайлива до своїх щедрот,
Щастям животвору не щаслива,
Збіднена й спустошена стокрот,
До свого художника байдужна,
Не свідома власної снаги,—
Кориться природа, вже бездушна,
Лиш законові ваги.

Щоб як-небудь завтра відтворяться,
Нині ями риє погребні,
Машинально на старенській прядці
Сірі пересновуючи дні...
Л боги пішли в країну мрії,
Більше їх не потребує світ,
Що вже сам крутитися уміє,
Сам скеровує свій хід.

Так, пішли, узявиши все високе,
Все прекрасне, чим душа жива,
Всі кольбори, всі життєві соки,
Нам лишивши спомини-слова.
Десь витає плем'я боговите
На захмарній Пінду висоті;
Що безсмертно в співі має жити,
Мусить згинути в житті.

ЮНІЙ ПОДРУЗІ В АЛЬБОМ

Дитя веселе в хороводі зграйнім
Амурів звинних та струнких харит —
Таким хорошим, любим, надзвичайним
Малюється в твоїй уяві світ.
Він не такий! Захоплення і мрії,
Що твій шляхетний дух навколо сіє,
Дива, які створила ти сама,
Тобою винромінену принаду
Цьому життю приписуеш ти радо,
Красі людського серця і ума.
Та хто б спромігся, справді, побороти
Чар юності, невинності і цноти?
Такого в світі, бачиться, нема.

Так ти ідеш веселою ходою
Між незчисленно квітучих квіток,
Між душ і серць, чарованих тобою...
Легкий і радісний твій крок.
Тож будь щаслива в любій цій
омані,
Не прокидайся, подруго, зарані

В сумне життя з відрядних
сновидінь.

Хай ті квітки, твоєї мрії твори,
Іздалеку п'янкі голублять зори
Пишнотою небачених цвітінь.

Дивись на них, але не рви їх, люба!
У приторку твоєму — їхня згуба,
Розсиплються вони на прах і тлінь.

ДО ЕММИ

Давнє щастя, давні мрії —
Все в туманній далині,
Лиш одна зоря зоріє
Любим спогадом мені...
Ах, я знаю: клич не клич,
А зорі не пустить ніч.

Ох, якби велінням долі
Зір твій вкрила смерті мла,
Ти б жила в моєму болі,
В мене в серці б ти жила.
Ти живеш, жива, в житті,—
Я ж без тебе, в самоті.

Чи ж проходить, Еммо, Еммо,
Чи мина любов палка?
Чи ж любов'ю ми назвемо
Те, що гине, що зника?
Чи й небесний пал згаса,
Як хистка земна краса?

ВЕЧІР

Образок

Боже промінний, спустись! Прагнущі ниви
Ждуть оживної роси, помліли люди,
Вже притомилися коні —
Вниз колісницею правуй!

Глянь, хто всміхається з хвиль ясного моря
Й любо киває тобі! Впізнало серце?
Знов припустилися коні,
Це ж бо Тефіда кива!

Із колісниці як стій в її обійми
Скочив візничий, віжки хапає Ерос,
Стали, як вкопані, коні,
Воду студеную п'ють.

Тихо духмяна ніч зіходить з неба,
В парі з нею іде любов солодка.
Всі почивайте й любітесь!
Люблячий Феб опочив.

ПОРИВАННЯ

Ах, у цій тісній юдолі
 Все туман та каламуть...
До ясної волі-долі
 Як знайти ізвідси путь?
Вдалини на гірних схилах
 Пишні мріються сади...
Якби змога, то на крилах
 Полетів би я туди!

Гармонійні, мрійні тони —
 Відгук раю — звідти чутъ,
Десь там нарди й кінамони
 Аромати дивні ллють.
У зеленім, ярім листі
 Золоті плоди жахтять,
Квіти квітнуть там барвисті,
 Що повік не облетять.

Ах, у вічнім сяйві сонця
 Там красується життя,
А повітря в тій сторонці —
 То живлющее пиття.

Та мене в цуті спиняє
Бурно-шінява ріка,
Грізно хвилі підіймає,
Серце змучене ляка.

Раптом бачу — плине човен,
В нім керманича нема...
Сяду я в нього, зваги повен,—
Вітер парус надима.
Буду важить, віритъ буду,
Не ждучи зарук з небес;
Занесе нас тільки чудо
У прекрасний край чудес.

ПІЛІГРИМ

Я подався у мандрівку
Ще в весни моєї дні,
Рідну кинувши домівку,
Любі танці і пісні.

Все добро моє, всі спадки
Безтурботно я лишив,
Ні про що не мавши гадки,
У дорогу поспішив.

Мрія, віра й сподівання
Владно кликали у світ:
«Путь одкрита! Без вагання
Йди вперед, усе на схід,

Аж до брами золотої,
В царство, вічно осяйне,
Де нетлінною красою
Розпвітає все земне».

День за днем в пути проходив,
Світ світав і смерк смеркав,
Та не бачив, не знаходив
Я того, чого шукав.

Гори я долав і ріки,
Всяк було — брести й цлисти,
Через нетрі дерся дикі,
Через води клав мости.

Врешті вийшов до потоку,
Що на східень правив гін,
Не вагавшися, з насоку
Ринувсь я в бурхливий плин.

Занесли мене ті хвилі
У безмежний океан;
Не наблизивсь я до цілі —
Пустота навкруг, туман...

Марно рвався я до неї,
Небеса — немає чуд! —
Вік не зайдуться з землею,
Там не буде зроду тут.

ДІВОЧИЙ ЖАЛЬ

Шумить діброва, пливуть хмарки,
Сидить дівчина покрай ріки;
У берег хвиля як б'є, так б'є,
Нещасній дівчині жалю додає,
І чути крізь плач і зітхання:

«Розбилось серце, знемилів світ,
Зів'яв навіки надії цвіт.
Пречиста мати, прийми мене,
Уже я спізнала все щастя земне,
Зазнала розкошів кохання!»

«Навіщо вбивається і голосить?
Плачем померлих не воскресить.
Скажи, що серцю утіху дасть,
Скажи, що замінить любові страсть,—
Я все ниспошлю тобі з неба».

«Хай буду даремно я голосить,
Хай мертвих слізами не воскресить,—
Страждання серцю утіху дасть,
А жаль замінить любові страсть,—
Мені більш нічого не треба!»

ЮНАК БІЛЯ РУЧАЯ

Плів вінок юнак вродливий
Край шумкого ручая
І дивився, як ті квіти
Пориває кручія.

«Так і дні мої минають,
Мчать, як бистра течія,
Як квітки в віночку блікнуть,
В'яне молодість моя.

Не питайте, чом сумую,
Чом душа страждає вкрай
В час, коли усіх втішає,
Всіх живить квітучий май.
Це відрадісне буяння,
Цей співочий пишний рай
Будять в серці нерозважнім
Тільки тугу та відчай.

Весняна весела врода
Додає мені жалю...
Хоч близька — яка ж далека
Ta одна, що я люблю!

Рвійно руки простягаю,
Тільки ж тіні не вловлю,
Мрії в вічі не побачу,
Спраги серця не втолю!

О, прийди до мене, мила,
Кинь палати осяні,
Постелю тобі під ноги
Ніжні квіти весняні.
Чуєш, як струмок журкоче,
Як дзвенять в гаю пісні?
Щира любка із коханим
Знайде рай і в курені».

ПОЛОНИНСЬКИЙ СТРІЛЕЦЬ

«Пас би, синку, ти ягниці,
Вдача смирна в них, м'яка,—
Скачутъ, знай собі, в травиці
Понад берегом струмка».
«Пусти мене, моя мати,
В сині гори полювати!»

«Пас би, синку, ти корови,
Грав би весело в ріжок
На толоці край діброви,
Де зелений моріжок...»
«Пусти мене, моя мати,
В сині гори погуляти!»

«У садочку квіти гожі,
Ти вже, синку, їх доглянь;
На верхах не квітнуть рожі,
В горах дич і глухомань...»
«Мені квіти не кохати,
Піду в гори, рідна мати!»

І пішов хлопчина в гори,
Полонинами блука,
Ані урвища, ні звори
Не спиняють смільчака.
Перед ним, струнка і гарна,
Мчить, як вихор, дика сарна.

По крутому пнеться схилу,
Що дорогу їй закрив,
По бескеттю скаче сміло
Із обриву на обрив,
Та в погоні карколомній
Вслід спішиТЬ стрілець невтомний.

Ось на прискалку останню
Сарна загнана ступа,
Тут кінець уже тіканню —
Уривається тропа...
Унизу — бездонна круча,
Ззаду — згуба неминуча.

Стала, бідна, мов благає,
Жах і туга ув очах;
Та стрілець жалю не знає,
Тятиву тугу натяг...
Раптом в скельному розриві
Горовик з'явився сивий.

Боговитою рукою
Він тварину захистив:
«Чом прийшов ти з смертю злою
Аж сюди, до цих шпилів?
Таж земля — для всеї тварі,
Не гони мої отари!»

ДИФІРАМБ

В гості боги поодинці не ходять —
Це в них закон.

Ледве за стіл посаджу Діоніса,
Тут же й Амур прилітає, гульвіса,
З'явиться з ними й ясний Аполлон.

Весь сонм олімпійців до мене зливає,
Повніє богами бсяля земная.

Чим привітаю я, земнородний,
З неба гостей?

Що вам, безсмертним, мое чоловічне?
Дайте, богове, життя мені вічне
І підійміть мене в свій емпрай!

У вас тільки радощі — повную чару
Налийте мені пломінкого нектару!

«Повную чару на втіху поету,
Гебо, налий!
Неба росою скропи юому очі,
Хай він не бачить підземної ночі,
Думає хай, що між нами він свій».

Небесна волога шумує, яскріє,
І ширшають груди, і око світліє.

ПУНШЕВА ПІСНЯ

Славлю чотири
Речовини —
Світ весь собою
Держать вони.

Спершу з лимону
Видави сік —
Терпко смакує
Марний наш вік!

Потім ще й цукру
Всип для смаку —
Усолодити
Долю гірку!

Кипнем водою
Все розведи —
Жити неможливо
Нам без води!

Струмені спирту
Лий у пиття —
Він оживляє
Духом життя!

Лиймо ж і пиймо
Пінний напій,
Поки кипучий,
Поки п'янкий!

ПОЛІКРАТІВ ПЕРСТЕНЬ

З покрівлі терема нового
Дививсь на пишність царства свого
Тиран самоський Полікрат.
«Цей край — підніжок мого трону,—
Сказав він гостю фараону,—
За всіх щасливший я стократ».

«Щастять боги тобі ласкаві!
Скорилися твоїй державі
Царі навколишніх країн...
Один лиш духом дише мстивим;
Я не назву тебе щасливим,
Поки очей не сплющить він».

Не встиг ще гість і доказати,
Як прибігає до палати
З Мілету посланий гонець:
«Вели палити жертви, царю,
І хай чоло твое, владарю,
Лавровий опов'є вінець!

Я — перемоги радий вісник:
Поліг в бою твій ненависник
Од списових смертельних ран...»

Відкрив гонець тут чорну чашу,
І голову криваву вражу
Узрів здивований тиран.

Гість одсахнувся мимоволі:
«Не довіряй лукавій долі,
Не проживеш ти без турбот!
Непевні, друже, в морі хвилі,
І буря в дикому свавіллі
Розбити може весь твій флот».

Та ледве віп сказав це слово,
Як залинуло вже громово
Од берега по всій землі:
З добичею то бойовою
У рідну пристань батовою
Впили щоглисті кораблі.

І знову фараон дивує:
«Фортуна ще тобі слугує,
Та ласка зміниться на гнів;
Тобі загрожують крітяни,
І скоро їхній флот пристане
До цих веселих берегів».

Та ледве річ та одзвучала,
Як докотилася од причалу
Тисячуостая луна:

«Минули злигодні суворі,
Крітян розбила буря в морі,—
Тепер скінчилася війна!»

І знов жахнувся цар Єгипту:
«Ти маєш щастя, та коли б то
Його зумів ти зберегти!
Знай, завидющі горні сили
Нікому з смертних не судили
Сповна блаженства осягти!

Мені також сприяла доля;
Вінчала щастям вишня воля
Мої владичнії діла...
Хотів лишить я спадок сину,
Та бог послав йому кончину,
За борг судьба його взяла.

Коли не хочеш ти напасті,
Моли безсмертних, хай до щастя
Тобі ще й горя придадуть,
Бо ті, кого боги вщедряють,
Дарами гойно обдаряють,
Недовго в радості живуть.

Як не пошлеться лиxo з неба,
Тоді самому, друже, треба
Якоїсь напитать біди:
Візьми ж ти скарб свій пайціnnіший,

Твоєму серцю наймиліший,
І вкинь у море, в вир води».

«Ось перстень, гарний напродиво,—
Тиран промовив полохливо,—
Найкраще із моїх надбань;
Щоб не гнівились евменіди,
Нехай він їм на жертву піде».
І кинув персня в моря хлань.

Другого дня, уранці-рано,
Прийшов у палац до тирана
З веселим поглядом рибар:
«Глянь, царю, он яку рибину
Вловив я в добрую годину,—
Її приніс тобі я в дар».

Взяв кухар рибу розчиняти
І раптом, подивом пойнятий,
Біжить в палату стрімголов:
«Щасливий, царю, ти без краю!
Тобі я перстень повертаю —
У риби в нутрощах знайшов».

Тут фараон схопився з жахом:
«Жити під одним з тобою дахом —
Це накликати долі гнів...
Боги твоєї хочуть згуби,
Мені ж мое життя ще любе!»
І миттю з острова одплiv.

ІВІКОВІ ЖУРАВЛІ

В Корінф, на свято бігу й співу,
Куди безжурно й гомінливо
Плив грецький люд з усіх округ,
Спішився й Івік, божий друг.
Дав Аполлон йому зарання
Натхнений співотворчий дар;
Тепер до Істму на змагання
Із Регіума йшов пісняр.

Уже з гори йому замріли
Акрокорінфа мури білі;
В священний Посейдонів гай
Ввіходить з трепетом хожай.
Ніде нікого в темнім лісі,
Лише у небі журавлі,
Що сірим шнуром простяглися
Десь до теплішої землі.

«Чолом, супутники крилаті,
Мої по морю провожаті!
Прикмета ця мені ясна —
Нам доля випала одна.
Мандруєм ми здаля в надії
Притулок дружній десь найти;

Хай гостелюбний Зевс укриє
Нас од напасті й лихоти!»
І рушив він вперед бадьоро,
Та от зенсацька серед бору
Два душогуби, як змигнуть,
Йому перепинили путь.
Оборонявшися з принуки,
Недовго вистояв віщун.
Бо не до лука мав він руки,
А до тендітних лірних струн.

Людей, богів дарма взиває,
Рятунку нівідкіль немає,
І голос завмира в глуші —
Ніде навколо ні душі...
«Отак із світом розлучиться
Я мушу тут, на чужині?
Ніхто за мене не помститься
І не заплаче по мені!»

Упав. Аж ось понад ялини
Знов ключ лопоче журавлинний;
Із-за смертельної імлі
Він чує їх «курли-курли».
«О журавлі! Коли нізвідки
Нема рятунку, прошу вас,
Мого убивства будьте свідки...» —
Гукнув, і зір його погас.

Знайшли небавом мертвс тіло,
Й корінфський приятель здуміло
(Хоч і збагнітувано труп)
Впізнав того, хто серцю люб.
«Не ждав я зустрічі такої,
Уста співочії мовчать...
Л я ж гадав вінком із хвої
Славетні скропі увінчати!»

І радощі гучного свята
Тяжка охмарила утрата:
Не стало славного співця,
Жаль огорнув усі сердя.
І вже юрбою до притана
Обурений подався люд —
Хай мста звершиться невблаганна,
Убивцеві кривавий суд!

Та як серед такого тлуму,
Де люду, як на морі шуму,
Серед такої многоти
Сліди злочинця віднайти?
Чи то розбійник був затятий,
Чи, може, ворог потайний?
Лиш Геліос те може знати,
Що осяває круг земний.

Він, може, тут десь, між товпою,
Іде зухвалою ступою,

Його шукає правда-мста,
А він з убивства користа.
Чи в храмі у жертовну ватру
Куріння докида блюзнір,
Чи, може, суне до театру,
У гомінкий ввіллявшись вир?

Пабився вщерь театр просторий,
Аж чути, як тріщать підпори;
Вже дійство починать пора,
І люд шумить, мов море гра.
Як хвиля, лави заливає,
Пойма за ступенем ступінь,
Хисткими вінцями сягає
Аж ген у неба голубінь.

Зійшлося на урочисте свято
Там еллінських племен багато,
З яких лише не було крайніх:
З Авліди, Спарти, із Афін,
З Фокіди й Азії Малої,
З близьких і дальніх островів...
Всі слухають у неспокої
Похмурий спів, що хор завів.

Поважно ї строго він круг кону
Іде по давньому закону,

Зірнувши десь із глибини.
Що за створіння? Хто вони?
Не ходять так земні істоти,
Уроджені із смертних лон!
То все мов велетні супроти
Постави й зросту людських жон.

Плахіття чорне їм круг стану,
І смолоскипи хмуро ї тьмяно
В безм'язих палахтять руках,
Безкровні лиця сіють жах,
А там, де всякий земнорідний
Волосся має над чолом,
У них лиш змії та єхидни
Отруйним вихряться клубком.

По колу спроквола проходять
І гімн понурий свій заводять,
Що серце крає, душу рве,
На душогуба кару зве.
Лунає грізний спів ерній,
Ворожий дзвону лірних струн,
І кожен гук живій людині
Б'є в кров і мозок, мов перун.

«Блажен, у кім душа невинна,
Хто серцем чистий, як дитина!

До нього не підступим ми,
Хай вільно ходить між людьми.
Та горе, горе, хто таємно
Звершив убивства гріх тяжкий!
За ним із темряви недремно
Наш месницький пантрує рій.

Ми плем'я хиже і завзяте,
Втекти од нас шкода й гадати,
Він не сховается ніде,
В сільце чи пастку упаде.
Невтомно ми по його сліду
І невблаганно грядемо,
Так аж до самого Аїду,—
І там спочити не дамо!»

Перед притишеним народом
Снуються хмурим хороводом,
І вже, здається, повіва
Навколо подих божества.
Отак по давньому закону,
Врочисті, дивні та страшні,
Поволі обійшли круг кону
І щезли десь у глибині.

Ця суміш правди і облуди
Проймає трепетом ще груди,
Всі подивляють міць страшну,
Що долі чує таїну,

Що незбагнено, незглибимо
Підозру в певність одміня,
Серцям об'явлюється зrimo,
Хоч уникає світла дня.

I раптом десь там на узвишші
Почувся голос серед тиші:
«Глянь, Тимотею,— віддалі
Не Івікові журавлі?»
I небо зразу потемніло,
I над театром пролетів,
Розгортуючись чорнокрило,
Ключ перелітних журавлів.

«Що, Івік?» — всі захвилювались,
Серця новим жалем озвались;
Як море хвилями хита,
Так котиться із уст в уста:
«Наш Івік, що по нім всі плачуть,
Що впав од ницих розбишак?
Хто це сказав? I що це значить?
Ці птахи — що воно за зпак?»

Все дужчає тривожний гомін,
В серцях і провість, і напомин
Спалахує: «Це певний слід,
Нехибна помста евменід!
Це видав сам себе раптово
Той, хто співця замордував,—

Беріть того, хто мовив слово,
Й того, кому він промовляв!»
Що з уст зірвалось, не вернути:
Убивця, сам на себе лютий,
Увесь із ляку побілів...
Яких іще тут треба слів?
І вже їх тягнуть всі юрбою,
І суд вершиться на кону,
І, помсти вражені стрілою,
Злочинці визнають вину.

ЗАРУКА

(Дамон і Філтій)

До Діоніса у тронний зал
Пробрався Дамон-царевбивця,
Та варта схопила сміливця.
«Навіщо ти взяв з собою кинджал?» —
Спитав його цар, тамуючи шал.
«Тирана хотів ним скаратъ я!»
«За це тобі буде розп'яття».

«Ні смерть, ні тортури мені не страшні,
Пощади не буду благати,
Прошу лише відстрочення страти.
Пусти додому мене на три дні:
Сестру треба видати заміж мені;
Я друга лишаю в заруку:
Втечу я, то прийме він муку».

Всміхнувся похмуро тиран-хитрець
І мовив: «Ну що ж, я не проти,
Даю тобі три дні вільготи.
Та знай: як не вернешся ти в реченець,
То другові буде ганебний кінець —
В той день на хресті він загине,
Тобі ж проститься провина».

Прийшов він до друга: «Справи сумні...
Прирік мучитель наш лютий
За замах мене розіпнути.
Дає він пільги до смерті три дні —
Сестру треба видати заміж мені.
В заруку зостанься кату,
Поки я стану на страту».

Друг вірний Дамона мовчки обняв
І дався одвести в темницю,
Дамон же покинув столицю.
Сестру, як годилось, він заміж отдав,
На третій день удосвіта встав
І рушив мерцій в Сіракузи
Із друга здійняти узи.

І раптом — ливень із туч густий,
Потужно бурхають води,
Всі ріки заливши, всі броди...
Не знає Дамон, чи плисти, чи брести —
Забрала повінь усі мости,
Несуть кудись хвилі зухвалі
Мостиини потрощені й палі...

Блукає над берегом смутно Дамон,
Гукає водно перевозу,
Відчувши жахливу загрозу...
Де ж візьметься човен, чи пліт, чи порон,
Як буря змагає з усіх сторон,

І хвиля хвилю боре,
І річка реве, як море?

Упав він на землю й відчайно гукнув:
«О Зевсе, могутній боже,
Усе твоя сила зможе!
Вгамуй, благаю, стихію жахну!
Години біжать... Як я не верну
До міста в час надвечірній —
Загине товариш мій вірний».

Та буря ще дужче лютує-реве,
Шаліє у дикім свавіллі,
Години ж летять, як хвилі...
І кинувсь Дамон у виття штормове,
Напружує сили, на той бік пливе,
Долаючи острах і втому...
І зглянувся бог на сірому.

Він выбрів на берег, та тут — о жах! —
На нього зненацька вдаряє
Із гаю добичників зграя.
Набігли з киями, з ножами в руках,
Загородили мандрівнику шлях —
Нова, страшна перепона...
Аж серце улало в Дамона.

«Чого вам треба? — він глянув навколо.—
Я маю одну тільки душу
Й цареві oddать її мушу!
Як я не вернуся — загине мій друг...»
Одняв він дубину в одного з драбуг
І вклав трьох напасників з маху,
А решта втекла зі страху.

Розвіялась туча — вже сонце, як жар,
Мандрівця пече до знемоги,
Замлілі не слухають ноги.
«Боги врятували мене від двох кар —
Від зливи й розбою... Невже ж тепер —
сквар
Мене в дорозі замучить
І друга з душою розлучить?»

Коли се чує — неначе срібло,
Вода поблизу десь журкоче.
Заблисли надією очі...
І справді — між скель пробивалось-текло
Співуче, живуче, буйне джерело;
Вгасило знебулому спрагу,
Дало йому добру наснагу.

Йде далі, а сонце пішло вже на спад —
На луки у пишнім цвітінні
Лягають гіантськії тіні.

Лж ось наганяє він двох паруб'ят
І чує розмову: «Кажу ж, навряд
Чи встигнемо на страту...
Спізнилися ми, Філострате».

Мчить далі Дамон — де й береться снага!
Уже й Сіракузи он рідні
В заграві блищасть призахідній.
Лж ось назустріч йому вибіга
Із міста вірний його слуга;
Пізнав іздалеку пана
Й злякався несказанно:

«Вертайся назад! Рятуй хоч себе —
Однак не врятуєш ти друга,
Його уже мучить катюга.
До станньої хвилі чекав він тебе;
Ти знаєш, що серце в нім не слабе —
Глумились над ним бузувіри,
Але не убили віри».

«Чи пізно не пізно, а я піду,
Хоч друга уже не врятую,
То смерть заодно прийму я.
Хай знає тиран собі на біду,
Що друга я зроду не підведу,
Нехай довершить свою пімсту,
Та ціну складе побратимству!»

Заходило сонце — він в місто прибув;
Стояв уже хрест на майдані
І люди застигли в чеканні.
Вже кат на вірьовці стратенця тягнув,
Дамон крізь юрбу продерся й гукнув:
«Мене розпинай, лютий кате!
Я тут, я не думав тікати!»

Народ загудів навколо, як ліс,
А друзі уже обнялися,
З утіхи слізьми залилися...
Негайно про те хтось тирану доніс,
І серцем зм'якшився нараз Діоніс,
Озвалось в нім щось чоловіче,
І друзів до себе він кличе.

«Бувають такі на світі дива! —
Він каже до них, злагіднілій.—
Ви серце моє зворушили.
Так, дружба і вірність — не просто слова,
А правда велика, довіку жива!
Дозвольте, о вірні друзі,
Хай буду я третій в союзі».

РИЦАР ТОГЕНБУРГ

«Вас я, рицарю, вважайте,
Як сестра, люблю,
За кохання ж не благайте,
Не робіть жалю.
Ми із вами щирі друзі,
Добре мені так...
Чом же серце ваше в тузі,
Не збагну ніяк».

Серце з болю заніміло,
Він себе впиня...
Пригорнув востаннє милу,
Скочив на коня.
Бойову зібрав дружину
І подавсь на схід,
У далеку Палестину,
В хрестовий похід.

У бою на військо враже
Йшов він напролом,
Маяв спереду плюмажем
Сріберний шолом.
Вже ім'я його грозою
Стало для погань,
Та нема ніде загою
Для сердечних ран.

Рік терпів, а більш несила...
Військо, прощавай!
Ви несіть мене, вітрила,
Знову в рідний край,
Де моя витає мрія,
Де цвіте мій цвіт,
Де зоря моя зоріє,
Де світа мій світ!..

От у браму, як бувало,
Стука пілігрим,
Та на відповідь упало
Слово, ніби грім:
«Вже Христові заручилась
Та, що тут жила,
Від учора посвятилася,
Постриг прийняла».

Кинув він свій замок рідний,
Предків надбання,
Зацурав свій меч побідний
І свого коня...
Мов чужая чужаниця,
З Тогенбурга йде,
Покрива волосяниця
Тіло молоде.

У долину він спустився,
Зладив собі скит
Там, де монастир світився
З-поза темних віт,
І від рання до смеркання
Сам-один сидів,
В серці тихе сподівання
Безнастanco грів.

Все глядів самозабутньо
І чекав водно,
Поки брязне ледве чутно
Милої вікно,
Поки личко янголине
З'явиться у нім,
Поки гляне у долину
Поглядом ясним.

А тоді, бувало, ляже,
Втішений засне,
Адже завтра, в думці скаже,
Знову світ свіне...
Так сидів він довгі роки
І чекав водно,
Поки час настане, поки
Брязне те вікно,

Поки личко янголине
З'явиться у нім,.
Поки гляне у долину
Поглядом ясним...
Раз уранці, до схід сонця,
Він сидів — мерцем,
Повернувшись до віконця
Благісним лицем.

ПОДІЛ ЗЕМЛІ

«Беріть цей світ собі в обладу, люди! —
Зевес гукнув з своєї висоти.—
Нехай він вам довічним спадком буде,
Лиш поділіться, як брати».

Заворушивсь одразу рід рукатий,
Старе й мале біжить — бери,
хапай!
Зайняв у полі займанщину ратай,
Метнувся пан на лови в гай.

Купець наповнив крамом магазини,
Чернець старим вином набив льохи,
Король з підданців править десятини,
Закривши всі мости й шляхи.

І ось, коли діління вже скінчилось,
Поет-марій прийшов із далини;
Йому уже нічого не лишилось,—
Всьому були хазяїни.

«Ой леле! Значить, я, твій син любимий,
Обійденим зоставсь один з усіх?» —
Прорвався він жалями голосними
І впав Зевесові до ніг.

Та бог відрік: «Докорів не приемлю,
Промріяв ти усе своє вінівець.
Ти де ж це був, як тут ділили землю?»
«З тобою,— відповів співець.—

Задивлений в сяйне твоє обличчя,
Заслуханий в звучання сфер ясне,
Залюблений в небеснє величчя,—
Даруй! — забув я все земнє».

Зевес тоді: «Ну, що ж робить з тобою?
Земля, як бачиш, роздана уся;
Але як хочеш, то живи зі мною,
Тобі завжди відкриті небеса».

ДУМА ПРО ДЗВОНА

Форма глиняна червона
В землю накріпко вроста.
Нумо, братці, лити дзвона,
Це робота не проста!

Треба поту й мук,
Треба добрих рук,
Треба розуму й уміння,
Ще й небес благословіння.

Задумане поважно діло
Речей поважних вимага;
Іде робота любо-мило,
Як добре слово помага.
Щоб не трудитися нам всує,
Зміркуймо пильно справи суть,
Бо хто без розмислу працює,
Того розумним не назвуть.
На те ж людині й ум крилатий,
На те ж її витончений хист,
Щоб серцем повно відчувати
Своєї праці творчий зміст.

Гей, несіть мерщій до горна
Ви сухих соснових дров,

Щоб металу твердь відпорну
Щирий иломінь поборов.

Наготуйте мідь,
Олова візьміть,
Та ѹ заваримо на славу
Ми круту дзвонову страву.

Te, що рука в цій печі створить
За допомогою вогню,
З дзвіниці гучно заговорить
Про нашу трудову рідню.
І довгі роки ще густиме
Всім неоглушеним ушам,
Уболіваючи з сумними,
Побожних кличучи у храм.
Що не пошле мінлива доля
Землерожденним на віку,
На весь окіл, на все роздолля
Ударить віщо в мідь дзвінку.

Наша каша спузрилась,—
Бути з каші кулешу!
А щоб краще розварилась,
Всипте в суміш поташу.
Так, хлоп'ята, так,
Одгортайте шлак,
Щоб сполучені метали
Чистим дзвоном нас вітали.

Бо ж дзвін веселими піснями
Стрічає милес дитя,
Що, сонне, на руках у мами,
Рушає в першу путь життя.
Ще десь у лоні часу скрите
Його нецевне майбуття,
Та, нені ласкою зігріте,
Воно щасливе, любий світ!
Літа ж летять без вороття...
Вже рветься хлопець у дорогу,
З дівчам розставшись без ваги,
Й верта до отчого порогу,
Дійшовши мужньої снаги.
І раптом бачить — диво дивне!
Немов пресвітлий херувим,
В своїй невинності чарівна
Стоїть красуня перед пим.
І поривання ще не знане
Полонить душу юнака;
Палають очі, серце в'янє,
Сердега друзів уника,
Блукає сам у ніжній тузі,
Шукає милої слідок,
Найкращі квіти рве у лузі
Своїй голубці на вінок.
О, щастя першої любові,
Жага, що ллеться через край!
Весь світ у сонячнім покрові,
А в серці вимріаний рай...

Якби ж цвіла без одзвітання,
Ти, весно юного кохання!

Мішанина в рурки дметься,
А ж клекоче — напира,
Вмочиш прут — він склом
візьметься,
Значить літи вже пора

Значить, літи вже пора.

Нуте, пару проб,

Чи доладний стоп,

Чи до міри вклали в нього

Ми твердого і м'якого.

Де мужнє з ніжним у сполуці,

Там гармонійно звуки л

Тож перевірте почуття,

Хто вибирає собі дружину?

Знадлива мрія на хвилину,

А каяття — на все життя.

Дзвонять дзвони малинові,

Л відлуння повторя —

Іде в вінцю, в ясній обнові

Молода до вівтаря.

Пиши санкту сном здається,

Тільки ж юнь скінчиться

Як віночок розів'ється,

Розплівтесь мрія в дим.

Хоч пристрасть пройдё,

Любов не проходить,

Хоч цвіт опаде,

То овоч уродить.

Іде чоловік
В життя зловороже
І дбає як може;
Він сіє, будує,
Дерзає, хитрує —
Без бою ж не дастися
Слодіванс щастя!
І множиться всяке добро
 у господі,
І родиться збіжжя у полі й городі,
І щедрий достаток пливе до засік.
А в домі панує
Хазаяйка дбайлива —
Дружина і мати;
Пильнує, статкує,
Усім порядкує,
І діток навчає
Добра і звичаю,
І діло все робить,
В родинний добробут
І свій несе вклад,
Всьому дає лад,
Сповняє скарбами вбирущу комору,
Куделю пряде у зимовую пору,
У скрині пахучі складає водно
І вовну м'якеньку, й тонке
 полотно,
Усе у господі вряджає по чину
Й не знає спочину.

Вийде батько веселій, радий
І погляне з високого ганку
На квітучий маєток свій,
На обійття своє просторе,
На комори і на обори,
На худобу, на повні стодоли,
На хвилююче колосом поле,
Гордо собі мовля:
«Твердо, як ця земля,
Всупереч долі злій
Дім укріпився мій».
Та фортуна непостійна,
З нею спілка ненадійна,
Люди сплять — біда не
спить.

До заливки все готове,
Суміш вийшла до пуття;
Помолімось, братовс,
Щоб далося нам ліття!
З богом приступи,
Вибивай чопи —
Хай по ринві буйно
хлине
Шумовиння огнеплиннс.
Вогонь — небесна благодать,
Як ми умієм ним владать,—
Людина силі огневій
Завдячує весь поступ свій.

Та сила ця стає страшна,
Як з цепу зірветься вона
І загуляє без пуття,
Природи вольнєє дитя.
Знавісніє, ошаліє,
Як жерущий хижий звір,
І пожежею окріє
Не один в селитьбі двір,—
Бо ненавидить стихія
Рук людських усякий твір.
З хмар спадають
На посіви
Плідні зливи,—
Та зліта з тих самих хмар
Бліск-удар.
Чуєш, дзвін гуде страшливо?
Десь пожар!
Небо тліє,
Мов у крові,—
То ж не світ світа багровий!
Над селом
Веремія,
Дим стовпом!
Буйне полум'я без тями
Суне грізними валами,
Пліне-рине вулицями;
Там, де сніп огненний жбухне,
З крівлі кроква з хряском рухне,

Вікна б'ються, скалки скачуть,
Мати біга, діти плачуть,
Скот реве,
Все живе
Від загибелі тікає,
Ніч, як день ясний, палає;
З рук у руки ходять відра,
У повітря
Водний струмінь б'є щомочі,
Аж вогонь сичить, шваркоче.
Вітер яросно бурхоче,
Роздимає пломінь злий.
Шквал нестримний огнєвий
Вже залив сухі амбари,
Затопив хліви й кошари;
Мов завязавшись для покари
Обернути весь світ земний
В полум'яний чорторій,
Він встає під самі хмари,
Наче змій!
На очах
У безрадної людини
Весь доробок марно гине,
Розлітається на прах.

Де був дім —
Пожарище...
В пустці вітер свище-рище,

Жахом зяє крізь вікнини
Дух руїни,
Бродять хмари, як примари,
Понад ним.
Чоловік,
Битий горем,
Кине зором
На свій двір, що був, та зник,
І в мандри йде уже бадьоро.
Усе добро пішло вогнем,
Одним втішається людина:
Лишилась ціла вся родина,
Хвалити бога, ще живем!

•

Ось у форму рівно й хутко
Вже ввіллявсь огнений пруд;
Та чи дійде все до скутку,
Чи недарма вміння й труд?
Що, як десь не так,
Що, як вийде брак?
Ми голубимо надії,
А тим часом лихо діє.

Святій землі в благій надії
Ввіряєм ми свої труди;
Сіяч в ріллю пашнину сіє,
Земля ж йому, як бог приспіє,
Сторицею віддасть плоди.

Й дорожче зерно ми ховаем
З журбою в лоно те святе;
Воно із гробу — уповасем —
Новим блаженством процвіте.

Туга лине
В далеч гін,
На вмерлини
Дзвонить дзвін.
В ньому чути скорб тяжку і строгу —
Хтось іде в останнюю дорогу.

Ах, то ж вірную дружину,
Ах, то ж матінку любimu
Вирвав чорний князь навіки
Із обіймів чоловіка,
Взяв безжалісно від дітей,
Що вона йому родила,
Годувала і гляділа,
Не змикаючи очей.
Ах, порвавсь зв'язок родинний,
В серді зяє пустота...
Ніжна мати — в царстві тіней,
Плаче хата-сирота.
Хто ж то буде доглядати
Нині діточок дрібних?
Мачуха — не рідна мати,
Буде вік чужа для них.

Поки дзвін наш остигає,
Можна, друзі, спочивати,—
Як пташки в зеленім гаї,
Будем весело співати.

В небі рій зірок —
Гарний вечорок!
Хлопцям вже не до роботи,
Тільки майстрові турботи.

Темним гаєм поспішає
Подорожній — по мандрівці
Гарно бути у домівці...
Йдуть із поля, блеють вівці,
А худоба,
Повнобока, крутолоба,
Із черідки
Вилучається в повітки.
У ворота
Ледве вліз
Із снопами
Повний віз;
На верху ряхтить вінок
З волошок,
Молоді женці з піснями
Йдуть в танок.
Площі й вулиці змовкають,
Світло світиться в оселях,
Всі домашні в гурт зійшлися,
Скрипучи замкнулася брама.

Землю криє
Чорна тьма,
Та тому, хто зла не діє,
Ніч — дарма;
Хай жахаються лихії,
Бо закону око не дріма.
О святий, благий порядку,
Батьку миру і достатку!
Рівне з рівним ти гуртуєш,
Ти міста міцні будуєш,
Ти з печери і з пустелі
Дикунів привів в оселі,
Норов варварських народів
Ти зм'якшив, облагородив,
В серде кожної людини
Вклав любов до батьківщини!

У братерському союзі
Рук невтомних легіон
В творчій величі й потузі
Праці стверджує закон.
Всі під захистком свободи,
І майстри, й робітники,
Гідні честі й нагороди,
Роблять діло залюбки.
Праця — людськості оздоба,
Праця — визвіл од нужди:
Владарям — за трон шаноба,
Трударям — за їх труди.

Любий миру,
Мила згодо!
Осінітс
Нас ясним своїм крилом!
Хай шотоп війни ніколи
Не заллє ці тихі доли,
На погіднім небокраї
Вечорами
Хай зоря горить-зоряє
Золота,
А пожежка хай минає
Наші села і міста!

Розбивай тепер опоку —
Відслужила вже своє,
Хай вдоволеному оку
Мудрий витвір постас.
Молот «гуп-гуп-гуп!»
Глина «луп-луп-луп!»
Коли має дзвін родитись,
Форма мусить розвалитись.

Зуміє майстер як годиться
Розбити форму в слушну мить,
Та горе, як сама звільниться,
Клекочучи, кипляча мідь!
Потоком яросно червоним
Вона прорве затворну твердь
І вогнедищучим драконом .
Навколо сіє згубу й смерть.

Де діє сліпо груба сила,
Не буде там ніколи діла;
Як сам звільняється народ,
Не жди добра, чекай знегод.
Біда, як в лоні міст поволі
Палкий згromаджується трут,
Як люд, жахливий у сваволі,
Сам виривається із пут!
І дзвона шлем'я бунтівничс
На свій розгойдує вже кшталт,
І він не до сумиру кличе —
Реве оглушливо на гвалт.

Скрізь чутъ: «До зброї, громадяни!»
«Свобода ѹ рівність!» — має стяг,
Аж стогнути вулиці ѹ майдани
Під диким потоптом ватаг.
Жінки лютують, як мегери,
Не схожі зовсім на людей,
Живцем, як хтивії пантери,
Рвуть серце ворогу з грудей.
Нема нічого вже святого,
Чеснота топчеться щокрок,
А зло справляє перемогу,
І торжествує скрізь порок.
Будити лева — це страхіття,
Жахає нас і тигра рик,
Але нема страшніш на світі,
Як знавіснілій чоловік.

Біда, як хто сліпорожденим
Небесний світич піднесе!
Він не світитиме нужденним,
Лиш спопелятиме усе...

Радість, радість бог послав нам!
Подивіться: із лушпин
Золотим, блискучим, славним
Паш визернується дзвін.
Грає, мов зоря,
Мрія бронзаря,
Ще і гербова оздоба
Славить майстра-дзвонороба.

Ну, час настав!
Усі до нас! Ми по закону
Дамо ім'я новому дзвону —
Нехай він зветься М и р о с л а в .
До єдності, до приязні, до згоди
Нехай він кличе землі і народи.

Нехай він служить у житті
Митцем накресленій меті:
В небесній синяві над нами,
Над падолом земних турбот,
Нехай сусідиться з громами,
Сягає зоряних висот,
Хай буде істини глаголом . . .
І славить мудрощі творця,

Як зорі, що безвічним колом
Вінчають роки без кінця.
Нехай із мідної гортані
Нам вічності віщає глас,
Хай в безнастannому літannі
Крильми черкається об час.
Хай долю словом нагородить,
Хоч сам без серця, без чуття,
Нехай незмінно супроводить
Завжди мінливу гру життя.
І як в повітрі завмирає
Його гудіння голосне,
Хай вчить людей, що все минає,
Що одлунає все земне.

А тепер на линві вгору
Підіймайте з долу дзвін,
Щоб до вільного простору
В царство згуків злинув він.
Вище,вище,ввись!
Дзвоне,озовись!
Провісти нам згоду щиру,
Голос щастя,голос миру!

ПАДІЯ

Говорять і марять у мандрах земних
Всі люди про краще майбутнє,
І це поривання до mest золотих
 Таке в них нестримне й могутнє!
Старе відмирає, цвіте молоде,
Та вічно людина все кращого жде.

Падія приводить на світ немовля,
 Голубить безжурну дитину,
Вона молодого до дій окриля,
 З старим не ляга в домовину;
Могила — дороги остання межа,
 А він на межі тій надію саджа.

Бо то не химера пуста, не мана,
 Не снivo якесь непутяще,
То віра душі: сповіщає вона,
 Що ми народились на краще,
І внутрішній голос, що це нам прорік,
Сподіванок серця не зрадить повік.

ЕПІГРАМИ

1. ДИТИНА В КОЛИСЦІ

Ти щасливе, маля! Тобі і в колисці просторо;
Станеш великим, то й світ буде для тебе
тісний.

2. ОДІССЕЙ

Всі моря переплив Одіссеї, рвучись до вітчизни;
Чув він Сцилли виття, бачив Харібди вири,
Всяких пригод він зазнав на хвилях отих
зловорожих,
По суходолу блукав, навіть спускався в Аїд.
Сонного, доля вкінці пригойдала його до Ітаки;
Він пробудився смутний — краю свого не
впізнав.

3. НЕЗМІННЕ

Час нестримно летить — він-бо постійності
прагне.
Будь постійним, і ти в шута його закуєш.

4. ЗЕВС ДО ГЕРКУЛЕСА

Ні, не від моого нектару ти божества причастившся;
Сила божиста твоя з бою нектар здобула.

5. ПОЧЕСТИ

6. НІМЕЧЧИНА ТА ЇЇ ВОЛОДАРІ

Ти появила великих монархів, і ти їх достойна,
Велич велителям скрізь тільки підданці
дають.
Тільки, Німеччино, хай буде завжди твоїм
можновладцям
Важче великими стать, легше лишитись
людьми.

7. хлопчик, що грається

Бався, дитя, на колінах у мами! То — острів
блаженний,
Де не знайдуть тебе горе, біда і журба.
Неньчині руки тебе над безоднею пильно
тримають,
Вниз на лютуючу смерть дивишся,
всміхнений, ти.

Тішся, мале невиннятко! Ти ще в Аркадії любій,
Вільна природа твоя радістю тільки живе.
Сила буйнує в тобі, що ставить сама собі межі,
Ще обов'язку й мети дух твій свавільний
не зна.
Грайся! Невдовзі прийде робота трудна і сувора,
Мус невблаганий уб'є силу веселу твою.

8. ЙОАННІТИ

Красний ви маєте вигляд, коли в обладунку
хрестатім,
Грізні, мов тії леви, бій ведете за Родос,
В дикій пустелі сірійській прочан захищаєте
смирних
І з херувимським мечем гріб стережёте
святий.
Тільки ще більше скрашає вас одяг служок
шпитальних
В час, коли, грізні леви, славного роду сини,
Ви доглядаєте хворих, втоляєте спрагу
стражденним
І милосердя закон творите близнім своїм.
Віро Христова, лиш ти в одному вінку поєднала
Пальму бранних звитяг з пальмою вчинків
благих.

9. СІЯЧ

Повен надії, землі ти ввіряєш зерно золоте,
І виглядаєш весни, радісно проросту ждеш.

Чом же боїся на пиві часу засівати діяння?

Мудрості світлий носів тихо цвіте для віков.

10. ДВА ШЛЯХИ ЧЕСНОТИ

Є два шляхи, які до чесноти людину провадять;

Якщо закритий один, другий відкритий тобі:
Ділом щасливий її досягас, нещасний —

терпінням.

Благо тому, хто в житті знає обидва шляхи.

11. КУПЕЦЬ

Чий се пливе корабель? То люди сідонські

завзяті

З дальніх північних морів цину везуть
і бурштин.

Будь їм, Нептунс, зичливий, гойдайте, вітри, їх
помалу,

В бухті їм захисній прісне знайдись
джерело!

Вам, богіве, належить купець: добра він шукає,
І з його кораблем шириться в світі добро.

12. НАВЕРТАЙЛАМ

«Дайте мені лише точку опори поза землею,—

Мовив колись Архімед,— легко я зрушу її».

Дайте мені хоч на мить можливість вийти

за межі

Себе самого,— і враз вашу я віру прийму.

13. КОЛУМБ

Линь, мореплавче, вперед! Нехай з тебе люди
сміються,
Хай від утоми стерник з рук випускає кермо.
Далі, далі на захід! Там мусить одкритися берег,
Ти ж бо вже бачиш його розумом віщим
твоїм.
Вір вожаєві цьому і пливи океаном мовчущим!
Як і пема там землі — зараз устане з глибин.
Геній з природою, знай, одвічно живуть у союзі:
Що возвіщає нам він, справдить нехибно
вона.

14. ФІЛОСОФ-ЕГОЇСТ

Бачив ти немовля, як воно, не свідоме любові,
Що зогріває його, спить у пестливих руках,
Поки пристрасті клич у нім юнака не розбудить,
Поки свідомості блиск не осіяє життя?
Бачив ти матір, що ревно пильнує дрімоти
синочки,
Ночі сама не доспить, гледючи любе дитя,
Власним життям підживляє той вогник
непевний, блимучий
І в піклуванні тому втіху знаходить собі?
Чом же ти гудиш природу, що, як дитина і мати,
То приймає дари, то їх сама роздає?
Зарозуміло себе виключаєш ти з любої спілки,
Що нерозривним вузлом в'яже ество до
ества!

Як же ти хочеш, мізерний, сам по собі існувати
В світі, де обміном сил вічність держиться
сама?

15. АНТИЧНА СТАТУЯ
ДО МАНДРІВНИКА З ПІВНОЧІ

Ріки ти подолав, моря переплив буйнохвилі
І по альпійських пляях понад безоднями
Йшов,
Щоб добутись до мене й мою красу подивляти,
Що про неї давно слава громить на весь світ.
Ось ти стоїш біля мене, ти можеш торкнутися
Святині:
Став же ти близчий мені? Близька я стала
тобі?

16. НІМЕЦЬКА ВІРНІСТЬ

Людвіг Баварський і принц
Фрідріх із Габсбургів роду
За імперський престол вперту вели боротьбу.
Юного принца австрійського зрадило щастя
Восинне —
Військо розбито в бою, сам у неволю попав.
Скіпетром він одкунивсь і мусив обітницю дати
Супроти друзів меча за переможця підняті,
Та не спромігся на волі додержать невільної
Клятви
І самохіть повернувсь до ворогів у полон.

Вражений Людвіг його обіймає, і вже
на бенкетах
Так, як із другом друг, кубки міняють вони
І, по-братерськи обнявши, сплять
на сукупній постелі
В час, коли ллють іще кров непримиренні
війська.
Проти прибічників Фрідріха Людвіг в похід
вирушає
Й ворога-друга свого сторожем дома лиша.
«Правда, так воно є! Про це мені справді
писали!» —
Вигукнув папа, коли звістку про теє почув.

17. НАЙВИЩЕ

Ти найвищого прагнеш? Учись у рослини
і спробуй
Стати свідомо тим, чим вона н'ятимки є.

18. ІЛЛАДА

Рвіть на клапті Гомерів вінок і пильно рахуйте,
Скільки батьків у поеми з поем!
Мати ж у неї одна, і вдалась вона вродою
в матір —
Сяє природи в ній вічна краса!

19. БЕЗСМЕРТЯ

Смерть для тебе страшна? Ти б хотів осягнути
безсмертя?
В цілім живи! Зникнеш ти — ціле повік
не помре.

20. ТЕОФАНІЯ

Я забиваю небесних богів, як побачу щасливця,
А як страждальця узрю — переді мною вони.

21. ЮНОМУ ДРУГОВІ, ЩО ПРИСВЯТИВ СЕБЕ ФІЛОСОФІЇ

Іспитам різним і випробам грецький юнак
піддавався,
Перше ніж міг увійти до елевсінських
святинь.

Чи приготований ти вступити в той храм
заповідний,
Де наймудріша з богинь скарб свій непевний
хова?

Знаєш, що ти там знайдеш? Яка за входини
плата?

За сумнівне добро слід безсумнівне віддать!
Вистачить сили у тебе на битву, найтяжчу
у світі —
Серця й розуму герць, мислі й чуття
боротьбу?

Вистачить мужності в тебе з гідрою сумніву
битись

Якщо не маєш у серці надійного дороговказу —
Далі від прірви тікай, поки у неї не впав!
Вже не один, шукаючи світла, заходив у морок;
Вневненим кроком стулá поночі тільки дитя.

22. АРХІМЕД І УЧЕНЬ

До Архімеда прийшов юнак знателюбний
i мовив:
«Прошу, введи ти мене в тайни мистецтв
i наук,

Цих божественних сил, що плідно вітчизні
служили,

Що від ворожих самбук порятували її.
«Кажеш, наука ѿ мистецтво божественні? —
мудрий одвітив.—

Справді, такі вони є, поки не служать
властям.

Плід, якого ти хочеш, дать тобі може і смертна;
Хто богині жада — жінки у ній не шукай».

23. ЛЮДСЬКЕ ЗНАННЯ

Ось ти читаєш у ній, що сам в її книзі
набазграв,
Явищ її многоту зручно на групи розбив,

Переснував ти шнурами її безмежнє поле,—
І уважаєш, що вже ум твій природу збагнув?
Так астроном розкresлив фігурами простір
небесний,
Щоб у безмірі тім зір його не заблукав,
І поєднав сонця, відлеглі на тисячі років,
У сузір'я Змії, Лебедя чи Барана;
Та, змалювавши увесь зодіак на своїй
планісфері,
Чи зрозумів він, бідақ, сфер таємничий
танок?

24. ДРУГОВІ В АЛЬБОМ

Панові фон Мехельну з Базеля

Вік невичерпна в красі, в обнові постійній
природа,
З нею й мистецтво святе вік невичерпне
також.
Благо, сивий, тобі! До них до обох в своїм серді
Щире чуття ти зберіг,—молодість вічну
знайшов.

КОНФУЦІЕВІ ПРИТЧІ

1

Час іде на три лади:
Йде майбутнє тихою хodoю,
Мчить теперішнє стрілою,
А минуле — те стойть завжди.

Не окрилить забарного
Петеріння вогняне,
Не приборкає прудкого
Пожадання запальне,
Не розрухає недвижне
Й чарування чорнокнижне.

Якщо хочеш до пуття
Ти пройти ввесь шлях життя,—
З тихоходом завше радься,
Хоч на нього і не надсья,
З бистрольотним не дружись,
З непорушним не сварись.

2

Простір міриться трояко,
Хоч у ньому суть одна:
Довжина йде в даль безкраю,
Ширина без меж ширяє,
Глибина не має дна.

Це ѿ тобі наукa, братc:
Мусиш в далеч прямuvатi,
Внerto йти навстрiч метi,
Не спинятися в путьi;
Мусиш широко дивитись,
Щоб iз свiтом порiднитись;
Мусиш смiло в глиб pірнуть,
Щоб тобi вiдкрилась суть.

Лиш невтомний рух вперед
Нас ведe до свiтлих мет;
Яснiсть повна бути повинна,
Справжня iстина — глибинна.

ПОЧАТОК НОВОГО СТОЛІТТЯ

До ***

Друже! Де притулок є свободі,
Де сховатись миру в наші дні?
Вік старий скінчився у негоді,
Вік новий почався у різні.

Стали землі як ворожі стани,
Рушаться зв'язки старовини,
Рейн і Ніл, моря і оксани
Не вгамують ярості війни.

Дві держави, мов несамовиті,
У страшній зчесились боротьбі,
Щоб усі народи уярмити,
Цілий світ загарбати собі.

Гримають громами невгомонно,
Правлять дань з усіх земних племен;
Кинув меч на терези закону
Гордий галл, як легендарний Бренн.

Жадний бритт по всіх морях ширяє,
Флотом обплітає їх чіпким,
Амфітріти займище безкрає
Хоче він замкнуть, як власний дім.

Він сягнув, нестримний у дерзанні,
Аж до антарктичних берегів,
Острови обнишпорив незнані,
Тільки раю досі не відкрив.

Ах, ніде на всім земнім околі
Ми кутка такого не знайдем,
Де під сяйвом золотої волі
Цвів би юно людськості едем.

Світ широкий — ні кінця, ні краю,
Ні об'їхать, ані обійти,
А поглянеш — місця в нім немає
Для щасливих і для десяти...

Линь у серця тайники святії,
Щоб забути життя гнітуючий жах,
Бо свобода є лише в царстві мрії,
А краса цвіте лише в піснях.

ПРИМІТКИ

Прощання Гектора

Ереб — підземне царство темряви в греко-римській міфології.

Стікс і Лета — ріки в підземному царстві.

Асфоделі — квіти, що росли на берегах тих рік.

А малія

Валгалла — в скандінавській міфології оселя бога Одіна, куди нібіто потрапляли душі вояків, погиблих у бою.

Фантазія до Лаури

Сатурн — бог часу.

Лаура за клавесином

Філадельфія — відомий фокусник і авантюрист XVIII ст., що нібіто міг викликати душі відсутніх та померлих.

Елізій, Елізіум — оселище блаженних душ.

Захоплення Лаурою

Орфей — легендарний співець, що співом своїм розворушував дерева та скелі й приборкував хижих звірів.

Елегія на смерть юнака

Атрона — одна з парок, богинь долі, що втинала нитку життя людського.

Група з Тартару

Тартар — місце вічних мук у підземному світі.

Хòціт — ріка в підземному світі.

К в і ти

Кінріда — одне з імен Афродіти, чи Венери, богині кохання.

Тріумф любові

Купідон, або Амур — Венерин син, бог кохання.

Наяди — водяні німфи, русалки.

Пігмаліон — цар Кіпру, що вирізьбив із слонової кості статую, яку Афродіта потім оживила.

Ерот, Ерос — бог кохання.

Крон — наймолодший із титанів, син Урана й Геї, батько кільком богам, в т. ч. Зевсові.

Егіда — щит бога Зевса, яким він міг здіймати грізні бурі.

Леда — дружина царя Тіндарея, що її кохав Зевс, узявши на себе подобу лебедя.

Гігантомах — той, що боровся з гіантами.

Феб (Аполлон) — бог сонця.

Кроніон — Зевс, син Крона.

Гера (Юнона) — дружина Зевсова.

Персефона — дочка Деметри, богині плодючості, взята до підземного царства богом Аїдом.

Цербер — триголовий пес, що стеріг вхід до підземного царства.

Мінос — крітський цар, що по смерті був настановлений суддею в царстві тіней.

Ерінії — богині помсти.

Емпіреї — найвищі, найсвітліші небесні сфери.

Гідність мужчини

Гранік — річка в Малій Азії, біля якої 334 р. до н. е. Олександр Македонський переміг перське військо.

Марій (156—86 до н. е.) — римський полководець, що врятував Рим від навали германських племен кімбрів і тевтонів; прогнаний диктатором Суллою з Риму, відвідав руїни Карфагена.

Помста муз

Гелікон — гора в Беотії, осідок муз.

Мельпомена — муз трагедії.

Моралістові

Селадон — закоханий пастушок, герой роману «Астрея» Оноре д'Юрфе (1568—1625), синонім бабія.

Фурія — богиня гніву, помсти й кари.

**Е бер гард Гріма ч, гра ф В юр тем бе р-
зь кий**

Ебергард II, на прізвисько *Грімач*,— перший незалеж-
ний граф Вюртемберзький (1344—1392).

Пок ора

Аркадія — казкова блаженна сторона.

Боги Е лла ди

Дріади — лісові німфи, мавки.

Ореади — німфи-горянниці.

Дочіка Тантала — Ніобея, що скам'яніла з величного
жalu, як бог Аполлон повбивав її дітей.

Дафна — німфа, що, тікаючи від закоханого в неї
бога Аполлона, перетворена була на лавр.

Філомела — дівчина-царівна, що обернулась на со-
лов'я.

Церера (Деметра) — богиня плодючості, мати Персе-
фони, взятої живцем до царства тіней.

Цітера — одно з імен Афродіти-Венери; «марно кли-
кала любка» — юнака Адоніса, що його на вловах
порвав вепр.

Девкаліон — син Прометея, *Піrra* — Девкаліоно-
ва дружина; після потопу вони кидали ка-
міння, з якого нібито постали нові покоління
людські.

Камена — музка.

Евое — радісні вигуки людей, що брали участь у свя-
тах на честь *Вакха (Діоніса)*, бога вина й радо-
щів життя.

Тирси — перевиті виноградом чи плющем патериці,
часом із шишкою на кінці, з якими ходили
вакханки чи *менади* на святі Діоніса.

Ліп — легендарний співець.

Алкестіда — дружина фессалійського царя *Адмета*, що
згодилася померти, аби муж її живий лишився;
за це боги воскресили її.

Орест і Пілад — нерозлучні друзі.

Філоктет — один із героїв Троянської війни; Геракл подарував йому лука й стріли, що влучали без промаху.

Близнюки — маються на увазі Кастро і Поллукс, сини Зевса й Леди, що вважались за охоронців мореплавцям.

Селена — богиня місяця.

Пінд — гора в Греції, де нібито жили боги.

Вечір

Тефіда — німфа, коханка бога сонця Феба.

Дифірамб

Геба — дочка Зевса й Гери, богиня юності; наливала вино богам на бенкетах.

Івікові журавлі

Ієн — грецький ліричний поет з Регіума, жив десь коло 550 р. до н. е.

Акрокорінф — цитадель міста Корінфа.

Притан — один із носіїв верховної влади в деяких грецьких містах.

Зарука

Діоніс (406—367 до н. е.) — тиран міста Сіракуз на Сіцилії.

Епіграми

Сцілла й Харібда — міфічні морські дивоглиди.

Ітана — рідний острів Одіссея.

Йоанніти — духовний лицарський орден, що за одне з головних завдань мав догляд за хворими.

Людвіг Баварський (1287—1347) та **Фрідріх Габсбург** (1286—1330) боролись між собою за імператорську корону.

Початок нового століття

Бренн — вождь галлів, що кинув своє мече на терези, як данину важили, і викликнув: «Горе переможеним!»

Амфітріта — дочка Нерея і дружина Посейдона, бога морів.

ЗМІСТ

	Стор.
ЛІРИКА ФРІДРІХА ШІЛЛЕРА. Григорій	
<i>Кочур</i>	5

П о е з і й

Прощання Гектора	21
Амалія	23
Похоронна фантазія	24
Фантазія до Лаури	29
Лаура за клавесином	31
Захоплення Лаурою	33
Таємниця спомину	35
Меланхолія	38
Дітогубка	43
Велич світу	48
Елегія на смерть юнака	50
Бій	55
Руссо	58
Дружба	59
Група з Тартару	62
Елізій	63
Утікач	65
Квіти	67
Маєві	69
До Мінни	70
Тріумф любові	72
Фортуна й Мудрість	79
Гідність мужчини	80
Сільська серенада	84
Помста муз	86
Моралістові	89

Ебергард Грімач, граф Вюртемберзький	91
До радості	95
Непереможна армада	100
Боротьба	103
Шокора	105
Боги Еллади	109
Юній подрузі в альбом	115
До Емми	117
Вечір	118
Поривання	119
Шілігрим	121
Дівочий жаль	123
Юнак біля ручая	124
Полонинський стрілець	126
Дифірамб	129
Пуншева пісня	130
✓ Полікратів перстень	132
✓ Івікові журавлі	136
Зарука	144
Рицар Тогенбург	150
Поділ землі	154
Дума про дзвонона	156
Надія	172
Епіграми	
1. Дитина в колисці	173
2. Одіссеї	173
3. Незмінне	173
4. Зевс до Геркулеса	173
5. Почесті	174
6. Німеччина та її володарі	174
7. Хлопчик, що грається	174
8. Йоанніти	175
9. Сіяч	175
10. Два шляхи чесноти	176
11. Купець	176
12. Навертайлам	176

13. Колумб	177
14. Філософ-єгоїст	177
15. Антична статуя до мандрівника з півночі	178
16. Німецька вірність	178
17. Найвище	179
18. Іліада	179
19. Безсмертя	180
20. Теофанія	180
21. Юному другові, що присвятив себе філософії	180
22. Архімед і учень	181
23. Людське знання	181
24. Другові в альбом	182
Конфуцієві притчі	
1. «Час іде на три лади...»	183
2. «Простір міриться трояко...»	183
Початок нового століття	185
Примітки	187

ФРИДРИХ ШИЛЛЕР
Лирика
(На украинском языке)

Видавництво «Дніпро»,
Київ, Володимирська, 42.

Редактор С. М. Л и т в и н
Художник В. В. Ч а б а н и к
Художній редактор Є. Л. Т у л і н
Технічний редактор
С. Ю. З е л е н к о в а
Коректори Л. С. К а т к о в а,
О. С. Н а з а р е н к о

Виготовлено на Київській
книжковій фабриці «Жовтень»
Комітету по пресі при Раді
Міністрів УРСР,
Київ, Артема, 23-а.

Здано на виробництво 6/ІХ 1966.
Підписано до друку 28/XI 1966.
Папір № 1. Формат 60 × 84¹/₃₂.
Фізичн. друк. арк. 6,125.
Умовн. друк. арк. 5,714.
Обліково-видавн. арк. 5,595.
Ціна 35 коп. Замовл. 960. Тираж 28 000.

